

Lehtikonsepti uuteen uskoon – Mielenterveys-lehden lukijatutkimus

Janne Pantsu

Opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
2010

Viestinnän koulutusohjelma

Tekijät Janne Pantsu	Aloitusvuosi 2007
Opinnäytetyön nimi Lehtikonsepti uuteen uskoon – Mielenterveys-lehden lukijatutkimus	Sivu- ja liitesivumäärä 58 + 3
Ohjaajat Kaarina Järventaus	
<p>Tämä opinnäytetyö on Suomen Mielenterveysseuran julkaiseman Mielenterveys-lehden viides lukijatutkimus. Lehti uudistui sisällöltään sekä ulkoasultaan vuonna 2009. Lehtikonseptia tarkennettiin ja ajanmukaistettiin yhteistyössä Taideteollisen korkeakoulun mediakonseptilaboratorion kanssa. Lukijatutkimuksen tarkoitus on selvittää, mitä lukijat olivat mieltä uudistuneesta lehdestä.</p> <p>Lehti uudistuksen perimmäisenä tarkoituksena on nostaa Mielenterveys-lehden levikkiä, joka vuonna 2009 oli 4 122. Lehden talous on turvattava, jotta sen julkaiseminen olisi mahdollista myös tulevaisuudessa. Levikki on ollut hienoisessa laskussa vuodesta 2006 saakka.</p> <p>Tutkimuksen aineisto on kerätty puhelinhaastatteluilla. Tutkimusta varten valittiin satunnaisotoksella kymmenen kestopilaajaa, jotka vastasivat 11 avoimeen kysymykseen. Vastaajat olivat olleet Mielenterveys-lehden tilaajia yli kaksi vuotta. Aineisto on analysoitu laadullisin menetelmin. Tutkimus tehtiin vuoden 2010 talven ja syksyn välisenä aikana. Tutkimuksen perusteella Mielenterveys-lehden tyypillinen lukija on nainen, joka työskentelee sosiaali- ja terveysalalla. Vastaajat olivat kotoisin ympäri Suomea.</p> <p>Lehteä luetaan monesta syystä. Siitä etsitään ammatillista hyötyä, asiantuntijoiden näkemyksiä ja koulutukseen liittyvää tietoa. Suosituinta antia lehdessä olivat kirjallisuusarviot, selviytymistarinat sekä mielenterveyteen liittyvä tutkimustieto. Lehti sai vähän kielteistä palautetta, josta keskeisimmäksi nousee julkisuuden henkilöiden sisällyttäminen uuteen lehtikonseptiin. Tutkimuksen perusteella mielenterveyden erikoislehdestä ei etsitä viihteellistä sisältöä.</p>	
Asiasanat Aikakauslehdet, järjestölehdet, lehti uudistus, lukijatutkimus.	

2.10.2010

Bachelor's degree in Communications

Authors Janne Pantsu	Year of entry 2007
The title of thesis Reforming a Journalistic Concept A reader's study of <i>Mielenterveys</i> magazine	Number of pages and appendices 58+3
Supervisors Kaarina Järventaus	
<p>This thesis is the fifth reader's study of <i>Mielenterveys</i> magazine, which is published by Suomen Mielenterveysseura. The content and appearance of the magazine were both updated in 2009. The magazine's concept was focused on and updated in collaboration with the Media Concept Laboratory in the School of Art and Design. The purpose of this reader's study is to find out what readers thought of the updated magazine.</p> <p>The ultimate purpose of this reform is to raise the circulation of <i>Mielenterveys</i>, which in 2009 was 4 122. The economic strength of the magazine must be ensured so that it will continue to be published in the future. Circulation has been declining slightly since 2006.</p> <p>The material of the study was gathered by telephone interviews. All ten subscribers, who answered the eleven open questions, were selected randomly for the study. All interviewees had been subscribing to <i>Mielenterveys</i> for more than two years. The material was analyzed by qualitative methods. The study was conducted during the winter and autumn of 2010. According to the study the typical reader is a woman who works in social and health services. Respondents were from all over Finland.</p> <p>The magazine is read for many reasons. It seeks professional benefits, expert opinions and educational information. The most popular issues contain literature reviews, survival stories and mental health research data. The magazine got some negative feedback, the main issue being the inclusion of public figures in the new magazine's concept. According to the study, entertaining content is not especially desired for the special edition on mental health.</p>	
Key words Magazines, organization magazines, magazine reform, reader's study.	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toimeksiantajan esittely	4
2.1	Mielenterveys-lehti	4
2.2	Toimeksianto ja tutkimusongelma	6
3	Tietoperusta ja käsitteet.....	8
3.1	Lukijatutkimus lehtiuudistuksen perustana.....	8
3.2	Lehtiuudistus – elintärkeä kehittämishanke	9
3.3	Järjestölehti on myös aikakauslehti	11
3.4	Lehtikonsepti ja mallilukija lehdenteon perustana	13
3.5	Lukijälähtöisyys – aikakauslehti pyrkii lukijan ystäväksi.....	17
4	Tutkimusmenetelmä ja aineisto	18
4.1	Haastattelumetodit	18
4.2	Haastateltavien valitseminen.....	20
4.3	Haastattelukysymykset	23
5	Ulkoasu – lehden keho	25
5.1	Kansi – lehden kasvot.....	25
5.2	Kansitekstit herättävät tarpeen	28
5.3	Väreillä on väliä	29
5.4	Kuvat myyvät sisältöä	31
5.5	Rakenne ja rytmi luovat lehden dramaturgian	32
6	Sisältö – lehden sielu.....	35
6.1	Aiheet ja jutut.....	35
6.2	Lukijoiden suosikit	36
6.3	Lukijoilta vain vähän soraääniä.....	37
6.4	Journalismi pyrkii kriittisyyteen	38
6.3	Mielenterveys-lehti erottuu edukseen	41
7	Lukijapalaute – terveisiä toimitukselle	45
7.1	Risuja, ruusuja ja juttuideoita	45
8	Pohdinta	49
8.1	Tulosten yhteenveto.....	49

8.2 Tutkimuksen yhteenveto	53
8.3 Kehitysehdotuksia toimitukselle.....	54
8.4 Mitä opinnäytetyöprosessista jäi käteen?.....	54
Lähteet.....	56
Liitteet.....	59
Liite 1. Puhelinhaastattelulomake.....	59

1 Johdanto

Aikakauslehdet pyrkivät erottumaan toisistaan erikoistumalla kapeisiin aihepiireihin. Lehdet pyritään kohdentamaan tietyille lukijaryhmille, sillä kaikkia tyydyttävää sillisalaatin omaista lehteä ei kannata julkaista. Terveys on yksi ihmisiä alati kiinnostavia aiheita, jota käsitteleviä aikakauslehtiä julkaistaan Suomessa lukuisia.

Jokaisen erikoislehden on kuitenkin perusteltava lukijoille vaatimansa aika. Talous on yksi tärkeimmistä lehdentekoa määrittävistä tekijöistä. Lehdenteko on kallista, ja samaan aikaan lukijat ovat tarkkoja ajankäytöstään. Tämä yhtälö on johtanut siihen, että lehdet kilpailevat kiivaasti kestotilaaajista. Jotta aikakauslehti menestyisi, tulee sen pysyä laadukkaana. Laatu tarkoittaa myös kehittämistyötä, joka on jokaisen lehden kohdalla välttämätöntä.

Aloitin opinnäytetyöni suunnittelun tammikuussa 2010 ottamalla yhteyttä eri kansalaisjärjestöihin ja kyselin yhteistyömahdollisuuksista. Sain mielenkiintoisia tarjouksia muutamaltakin eri taholta. Pisimmän korren veti lopulta Suomen Mielenterveysseuran julkaisema Mielenterveys-lehti. Opinnäytetyöni syntyi siis toimeksiannosta.

Mielenterveys-lehti pyrkii kasvattamaan tilaajamääräänsä ajanmukaisella konseptilla, johon sisältyy entisestä lehdestä poiketen muun muassa lyhyempiä artikkeleita sekä julkisuudesta tunnettuja henkilöitä. Lehti uudistuksella pyritään viime kädessä varmistamaan, että lehteä pystyttäisiin julkaisemaan vastaisuudessakin.

Lukijatutkimukseni ajoittuu sikäli mielenkiintoiseen rakoon, että lehden ulkoasu ja sisältö uudistettiin perusteellisesti vuonna 2009. Lehti konseptoitiin aikaisempaa tarkemmin Taideteollisen korkeakoulun mediakonseptilaboratorion avustuksella. Toinen kiintoisa seikka aikakauslehden kannalta on se, että koko printtimedia elää tällä hetkellä erittäin haastavia aikoja. Verkkomedian asettamat haasteet kohtaavat myös aikakauslehdistä jokaisen.

Lehtiuudistus on yksi tapa vastata tähän haasteeseen. Lehtiuudistus on kehittävä kehittämisshanke. Se tulee toteuttaa taiten ja maltilla, sillä ajat muuttuvat ja lehdet niiden mukana. Lehden tulee muutoksesta huolimatta säilyttää tunnistettavuutensa, ettei käy niin että lukijat kaikkoavat lehden parista.

Mielenterveys-lehdestä on tehty aiemmin kaikkiaan neljä lukijatutkimusta. Kaikki edelliset tutkimukset ovat olleet määrällisiä tutkimuksia, jotka ovat tuottaneet lähinnä numeraalista tietoa. Tällä kertaa toimeksiantajani halusi saada syvällisempää palautetta lukijoiltaan, joten päädyin käyttämään tutkimuksessani laadullisia menetelmiä.

Edellinen lukijatutkimus tehtiin juuri ennen uudistusprosessin aloittamista vuonna 2008. Lehti halusi teettää uuden lukijatutkimuksen mahdollisimman pian lehtiuudistuksen jälkeen. Opinnäytetyöni tähyää samalla tulevaisuuteen siinä mielessä, että se pyrkii tuottamaan tietoa, joka auttaa Mielenterveys-lehden toimitusta kehittämään lehteään entistä parempaan suuntaan. Mielenterveys-lehden kohdalla uudistuksen perimmäisin tarkoitus on houkutella uusia tilaajia.

Lukijatutkimukseni tavoitteena on kartoittaa lukijoiden mielipiteitä uudistuneesta Mielenterveys-lehdestä. Lukijatutkimukselle on siis selkeä käytännön tarve. Lehdessä kättiin lukijoilta palautetta siitä, miten hyvin tämä kehittämishanke oli heidän mielestään onnistunut. Lukijoiden mielipiteet on syytä ottaa tosissaan, sillä ilman lukijoita ei ole lehteäkään.

Haaga-Helian opiskelija Sonja Sykäri on aiemmin laatinut hieman samantyyppisen tutkimuksen mielenterveysalan julkaisusta. Sykäriin käsitteli opinnäytetyössään Mielenterveyden keskusliiton julkaiseman Käsikädessä-lehden sisältöä (Sykäri, 2006). Käsikädessä-lehti on Mielenterveys-lehden ilmeisin kilpailija järjestölehtimarkkinoilla. (Salonen, K. 27.4.2010.)

Tutkimukseni jakaantuu kahdeksaan lukuun. Johdannon jälkeen esittelen toimeksiantajani. Tämän jälkeen käsittelen opinnäytetyöni teoriataustaa ja käsitteitä, jotka liittyvät

keskeisesti aikakauslehteen. Lisäksi esittelen tutkimusmenetelmäni sekä aineiston omassa luvussaan.

Lehteä koskevan sisällön olen jakanut kahteen osaan. Yhdessä luvussa pureudun lehden ulkoasuun. Toisessa luvussa taas käsittelen lehden sisältöä. Lopuksi puran lukijoiden lähettämiä terveisiä toimitukselle.

2 Toimeksiantajan esittely

Suomen Mielenterveysseura on kansanterveys- ja kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään suomalaisten mielenterveyttä. Seura tekee ennalta ehkäisevää mielenterveystyötä, järjestää mielenterveyden alan koulutuksia ja tilaisuuksia sekä julkaisee aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja lehtiä. Lisäksi seura koordinoi erilaisia hankkeita. Mielenterveysseura ei kuitenkaan ole potilasjärjestö, kuten esimerkiksi Mielenterveyden keskusliitto.

Mielenterveysseuran toimintaa rahoittavat Raha-automaattiyhdistys, Kela, ministeriöt, kunnat ja seurakunnat. Suomen Mielenterveysseurassa toimii 18 kriisikeskuksen käsittävä verkosto eri puolilla Suomea. Yhdistykseen kuuluu 54 paikallista mielenterveysseuraa, noin 5 000 henkilöjäsentä sekä 36 yhdistysjäsentä.

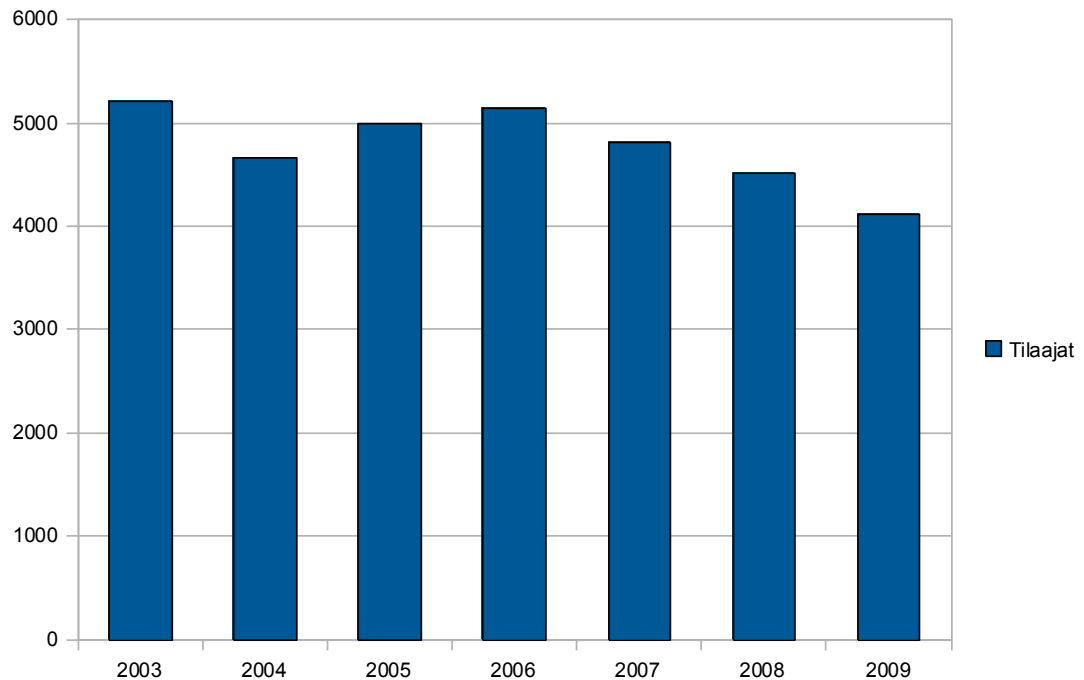
Suomen Mielenterveysseura on maailman vanhin vapaaehtoinen mielenterveysjärjestö. Se perustettiin vuonna 1897. Seura on vaihtanut vuosien saatossa nimeään monta kertaa. Nykyiseen muotoonsa nimi vakiintui vuonna 1952. Seuran toiminta on laajentunut vuosien saatossa aineellisesta avusta yleiseen auttamiseen ja tukemiseen henkisessä häädässä. (Suomen Mielenterveysseura 2010.)

2.1 Mielenterveys-lehti

Suomen Mielenterveysseura on julkaissut Mielenterveys-lehteä vuodesta 1961 saakka. Vuoteen 1990 asti seura myös kustansi lehteä, jonka sai ilmaiseksi liittyessään seuran jäseneksi. Tästä mallista luovuttiin, koska tarvittiin maksajia peittämään lehden teosta koituvia kustannuksia. (Salonen, K. 1.4.2010).

Nykyään lehteä kustantaa erillinen SMS-tuotanto Oy, eikä se sisälly enää jäsenyyteen. Lehden toimituspolitiikka noudattaa seuran toiminnan linjauksia. Mielenterveys-lehti on Aikakausmedian sekä Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien Kultti ry:n jäsen. (Mielenterveys-lehden mediakortti 2010.)

Mielenterveys-lehden päätoimittaja on Kristina Salonen. Toimitussihteerinä toimii Leena Huovila. Lehti ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Se painetaan Forssan kirjapainossa. Mielenterveys-lehden levikki vuonna 2009 oli 4 122 kappaletta (Levikintarkastus 2010). Levikki on ollut hienoisessa laskussa vuodesta 2006 saakka. (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Mielenterveys-lehden tilaajamäärät vuosina 2003–2009

Suurin osa Mielenterveys-lehden tilauksista on kestotilauksia, mikä vastaa yleistä tapaa aikakauslehtialalla. Aikakauslehdet pyrkivät saamaan mahdollisimman paljon kestotilauksia, koska lehden markkinointi on kallista. (Töyry, Rätty & Kuisma 2008, 29.)

Tilaajakanta jakautuu niin, että suurin tilaajaryhmä on yhteisöt, 53 prosenttia tilauksista. Yksityishenkilöiden tilauksia on koko tilaajakannasta 47 prosenttia. Lehti on myös luettavissa julkisissa kirjastoissa. (Tilauskanta 2010.)

Mielenterveys-lehteä myydään irtonumeroina ainoastaan Helsingin Stockmannin Akaateemisessa Kirjakaupassa. Vaikka tavoitteena onkin levikin nostaminen, lehti ei aio tulevaisuudessa kilpailla irtonumeromyynissä. (Salonen, K. 27.4.2010.)

Mielenterveys-lehti tarkastelee yhteiskuntaa, erilaisia ilmiöitä ja ihmisiin liittyviä asioita mielenterveyden näkökulmasta. Mielenterveys-lehti määrittelee lukijaprofilissaan kohderyhmäkseen mielenterveysalan, sosiaali- ja terveystoimen, kasvatustieteen ja järjestöjen työntekijät sekä medioissa ja vapaaehtoistyössä toimivat. (Mielenterveys-lehden mediakortti 2010.)

2.2 Toimeksianto ja tutkimusongelma

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka hyvin Mielenterveys-lehden ulkoasu- ja sisältöuudistus on onnistunut lukijoiden mielestä. Käsittelen työssäni teemoja, jotka liittyvät keskeisesti tutkittuun aiheeseen. Poimin etukäteen haastatteluun keskeisiä teemoja, jotka koin tärkeiksi lehden kannalta.

Yksi kriteeri teemojen valinnalle oli niiden helppo ymmärrettävyys. Jokainen lukija ymmärtää käsitteet väri ja kuva, mutta gridi, logo ja taitto olisivat saattaneet sen sijaan osoittautua hankalammiksi ymmärtää. Aikakauslehtitermistöä tuntematon lukija ei siis välttämättä olisi ymmärtänyt kysymyksiäni. Ja mikä tärkeää, valitsemani teemat olivat toimeksiantajani mielestä tärkeitä ja kiinnostavia työn tuottaman tiedon kannalta.

Valitsin mielestäni keskeiset ulkoasuun liittyvät teemat, jotka olivat kansi, värit, kuvat, rakenne ja rytmi. Koin nämä teemat lähemmän tarkastelun arvoiseksi, koska kansi on lehden tärkein sivu. Värit taas erottavat, korostavat, yhdistävät ja tekevät lehdestä tunnistettavan. Kuvat puolestaan kertovat vanhan sanonnan mukaan ”enemmän kuin tuhat sanaa” eli ne ovat erittäin keskeisessä asiassa lehden ulkoasussa. Rytmii ja rakenne ovat keskeisiä käsitteitä, kun puhutaan lehden luettavuudesta ja selkeydestä. (Rantanen, 2007)

Näin suppeassa tutkimuksessa en voinut luonnollisesti perehtyä kaikkeen, mitä lehti pitää sisällään. Mikäli tutkimukseni olisi ollut laajempi kuin ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, olisin pureutunut tarkemmin myös otsikoihin, logoon, palstoihin, taittoon ja typografiaan. Teemahaastattelun avulla pyrin kuitenkin löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Ulkoasua käsitteleviä teemat:

1. Kansi
2. Värit
3. Kuvat
4. Rakenne ja rytmi

Sisältöä käsitteleviä teemat:

1. Jutut
2. Aiheet
3. Erottuminen muista
4. Plussat ja miinukset lukijoilta
5. Kriittisyys
6. Lukijapalaute

Toimeksiantajani kaipasi sen sijaan lukijoilta syvällistä, kriittistäkin palautetta. Edelliset lukijatutkimukset ovat tuottaneet numeraalista tietoa kohderyhmästä. Sanallinen palaute on ollut vastaavasti niukkaa.

Lukijoiden apua hyödynnettiin uudistuksessa. Tarkoituksena oli kuulla kriittisiä piirteitä, joita toivottiin. Lukijatutkimuksissa tulee vanhoilta lukijoilta palautetta, joka on poikkeuksetta positiivista. Se ei kuitenkaan tarjoa kriittisiä välineitä, vaikkakin sellaista palautetta on kiva kuulla. (Salonen, K. 27.4.2010)

3 Tietoperusta ja käsitteet

Tutkimukseni kohteena on mielenterveyden aikakauslehti, joten tietoperustaani sisältyy muutamia keskeisiä aikakauslehden tekemiseen liittyviä käsitteitä. Näiden käsitteiden avulla voi saada yleisen käsityksen siitä, mistä on kysymys aikakauslehden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Ensin käsittelen tässä luvussa lukijatutkimusta, joka toimii koko lehti uudistuksen perustana. Seuraavaksi avaan lehti uudistuksen käsitettä. Tämän jälkeen pyrin täsmentämään, mitä tarkoitetaan järjestölehdellä. Lisäksi käsittelen lehtikonseptin ja mallilukijan käsitteitä, jotka ovat keskeisessä roolissa lehti uudistusta suunniteltaessa. Lopuksi selvitän, mitä tarkoitetaan lukijalähtöisyydellä. Lehden visuaaliseen ja sisällölliseen puoleen liittyviä asioita käsittelen tutkimuksen tulosten yhteydessä. Kaikki edellä mainitut käsitteet luovat yhdessä tietoperustan, jolle tutkimukseni rakentuu.

3.1 Lukijatutkimus lehti uudistuksen perustana

Lukijatutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka lukijat suhtautuvat lehteen. Lukijatutkimus mittaa, kuinka hyvin lukijasuhteiden luominen on onnistunut. Tutkimuksesta saadun tiedon perusteella on mahdollisuus tehdä parempaa lehteä lukijoille. (Rantanen 2007, 78.)

Huolella toteutettu lukijatutkimus selvittää lehden lukijakunnan koostumuksen. Asiantuntevasti toteutettu lukijatutkimus myös ohjailee lehden sisältöä niin, että jokainen lukija löytää lehdestä itselleen mieltä olevaa luettavaa. Yksikin todella laadukas juttu voi tehdä lukijasta onnellisen. Moni lehti ei yllä edes tänä saavutukseen. (Kotilainen 2003, 95–96.)

Lukijatutkimuksia ei kuitenkaan pidä tulkita liian kirjaimellisesti. Se on hyvä isäntä, mutta huono renki. Lukijatutkimusta voidaan pitää suuntaan antavana apuvälineenä lehden kehittämisessä, mutta se ei välttämättä kerro lukijoiden syvimpiä tunteita lehteä

kohtaan. Toimituksissa pitää olla ammattitaitoa, jolla lehteä tehdään. Lukijatutkimuksesta saatu tieto ohjaa toimittajia tekemään entistä parempaa työtä lehden hyväksi.

Rantasen mukaan pelkän lukijatutkimuksen perusteella toimittamisen vaarana on, että lehti ”ajautuu tekemään keskivertojuttuja keskiarvolukijoille”. Runsaasti numeraalista tietoa sisältävä lukijatutkimus soveltuu paremmin työkaluksi lehden markkinointiosastolle kuin toimitukselle. (Rantanen 2007, 79.)

3.2 Lehtiuudistus – elintärkeä kehittämishanke

Lehtiuudistus on kehittämishanke, jolla pyritään uudistamaan lehteä niin, että se vastaisi paremmin lehden ja sen lukijoiden tarpeita (Väliaverronen 2009, 29–131). Uudistukselle voi olla lukuisia syitä. Uudistuksen taustalla voi olla talouden muutokset suuntaan tai toiseen. Lukijakunta saattaa olla muuttunut tai sitä halutaan muuttaa. Formaatin vaihtuminen voi olla myös yksi syy. Lisäksi uudistuksen voi aiheuttaa lukijoiden tai ilmoitusten jatkuva menettäminen. Lehden kannattaa uudistua myös, mikäli lehdellä on vanhanaikainen ulkoasu tai lehden tarkoitus muuttuu.

Lehtiuudistus tulee jokaisen lehden kohdalle jossain vaiheessa sen elinkaarta. Lehdet peilaavat aikaansa, vaikka eivät seurailisikaan orjallisesti kaikkia muodin oikkuja. Ennen kaikkea aikakauslehtiala ja sen trendit muuttuvat, eikä lehdillä ole varaa jättäytyä ulkopuoliseksi tässä kehityksessä. Taso on pidettävä riittävän korkealla suhteessa muihin lehtiin.

Lehtiuudistus tulee toteuttaa maltillisesti. Lukijoita on syytä varoittaa uudistuksesta, sillä lukijat ovat herkkiä muutoksille. Uudistus saattaa muuten mennä lukijoita sivu suun, eikä sitä enää mahdollisesti edes tunnisteta samaksi julkaisuksi. (Rantanen 2007, 206.)

Mielenterveys-lehti valmisteli muutoksensa huolella. Uudistus tehtiin pitkällä aikavälillä vuosien 2008 ja 2009 välillä. Lehtiuudistuksesta kerrottiin lukijoille numeron 4/2009 pääkirjoituksessa. (Mielenterveys-lehti, 2009.)

Mielenterveys-lehti uudisti perusteellisesti lehtensä vuonna 2009. Uuden konseptin myötä lehti muuttui sekä sisällöllisesti että visuaalisesti. Lehtiudistus toteutettiin yhteistyössä Taideteollisen korkeakoulun mediakonseptilaboratorion kanssa. Uudistus-työn ohjaajina toimivat aikakauslehtiprofessori Maija Töyry ja tutkimuspäällikkö Merja Helle.

Ajatus lähti siitä, että pitäisi ajanmukaistaa lehteä ja saada lisää tilaajia. Meillä on kuitenkin lehteä aina muutaman vuoden välein uudistettu johonkin suuntaan, mutta ei ole ollut kokonaisuudistusta. Uudistus lähti taloudellisesta levikkiajattelusta. Uudistus haluttiin tehdä kunnolla. Halusimme löytää lisää lukijoita ja kertoa mielenterveydestä niin, että se kiinnostaa ihmisiä. (Salonen, K. 27.4.2010)

Lehden on hyvä käyttää apunaan ulkopuolisia asiantuntijoita, sillä ammattilaiset säästävät toimituksen aikaa ja vaivaa sekä tarjoavat objektiivisen näkökulman uudistukseen. Yhteisölehden suunnittelu kannattaa aina tilata ammattilaisilta. ”Näin säästetään OTO-tekijöiden hermoja ja yhteisön rahaa, kun lehti on alusta alkaen asemoitu oikein.” (Rantanen 2007, 31, 207.)

Mielenterveys-lehti käynnisti uudistusprosessin vuonna 2008 teettämällä lukijatutkimuksen. Kyselyyn vastanneiden mukaan lehti koetaan kanavana, joka antaa tietoa mielen hyvinvoinnista ja ongelmista sekä ohjaa uusille tiedonlähteille. Lehden toimitus aloitti samoihin aikoihin koulutuksen Taideteollisessa korkeakoulussa. Ohjaajien johdolla mietittiin lehden tulevaa linjaa ja sisältöä.

Uutta tyyliä kokeiltiin osittain jo numerossa 3/2009, mutta ensimmäinen varsinainen uuden konseptin mukainen lehti ilmestyi 4/2009. Päätoimittajan mukaan kuluu kuitenkin jopa kaksi vuotta ennen kuin oikea linja löytyy.

Vanhaan lehtikonseptiin ei oltu toimituksessa tyytyväisiä. Lehti taitettiin kirjapainossa vuoteen 2009 saakka. Uudistuneen lehden perustaiton toimitus osti ulkopuoliselta graafikolta, jonka työn tuloksiin lehden toimitus on ollut tyytyväinen.

Lehdestä näkee, että se on tehty ajatuksella. Se näkyy fonttivalinnoissa, palstoissa, tilankäytössä, otsikoinnissa ja kuvituksessa. (Salonen, K. 27.4.2010)

Mielenterveys-lehti teki uudistuksen yhteydessä myönnytyksen, jonka mukana lehteen rääätälöitiin myös pieni siivu kevyempää sisältöä. Vakavamman sisällön ei haluta jäävän kevyempien juttujen jalkoihin. Pyrkimyksestä lukijoita houkuttelevampaan sisältöön kertoo se, että uudistuneessa versiossa jokaisen numeron kannessa on tunnettu henkilö. (Salonen, K. 27.4. 2010.)

Uudistustyötä ei saateta loppuun kerralla, vaan puutteita pyritään jatkuvasti korjaamaan lukijapalautteen avulla. Toimituksen tulee itse tunnistaa, milloin riittävä taso on saavutettu. (Rantanen 2007, 201.)

Ulkoasu-uudistuksen myötä lehdessä muuttui lähes kaikki: kansi, kuvitus, värimaailma, paperin laatu, fontit sekä lehden fyysinen koko eli formaatti. Alalla vallitsevista kustannuspaineista huolimatta lehden hinta pysyi uudistuksen jälkeen samana. Mielenterveys-lehden irtonumeron hinta on 7,20 euroa. Kestotilauksen hinta on 35 euroa, jolloin yhden irtonumeron hinnaksi tulee noin 5,80 euroa. Opiskelijatilaus maksaa 21 € vuodessa. Määräaikaistilaus maksaa 42 euroa.

3.3 Järjestölehti on myös aikakauslehti

Aikakauslehti voidaan määritellä tiettyjen kriteereiden perusteella. Aikakauslehti ilmestyy vähintään neljä kertaa vuodessa, ja sen sisältö on monipuolinen. Aikakauslehti on tilattavissa tai se jaetaan haluttuun osoitteeseen asiakkuuden tai jäsenyyden perusteella. Lisäksi aikakauslehti ei koostu pääasiassa tiedonannoista, hinnastoista tai mainoksista. Aikakauslehdet voidaan jaotella neljään ryhmään, yleisölehtiin, ammatti- ja järjestölehtiin, mielipidelehtiin sekä asiakas- ja yrityslehtiin. (Nordenstreng & Wiio 2003, 78–79.)

Aikakauslehdillä on lukijoilleen monia funktioita. Se voi auttaa identiteetin muovaamisessa tai elämän vastainkäymisten ratkomisessa. Lehden avulla käyttäjä voi viestiä muille kuuluvansa johonkin yhteisöön (Grönlund ym. 2003, 62). Aikakauslehden tehtävä on myös tiedottaa, kommentoida ja viihdyttää. (Suomen journalistiliitto 2010.)

Lajityypin eli genren määrittely voi perustua lukuisiin tekijöihin. Se voi perustua esimerkiksi siihen, millainen sen suhde on kaupallisuuteen. Yhteistä kuitenkin kaikille aikakauslehdille on se, että niiden tavoite on saada lukija lukemaan lehteä. Aikakauslehdet kertovat lukijoille tarinoita. (Rantanen 2007, 26–32.)

Arkikielessä aikakauslehdellä viitataan yleensä vain yleisaikakauslehtiin. Tosiasiassa yleisaikakauslehdet on vain pieni osa koko aikakauslehtikenttää. Juuri monimuotoisuu-
tensa ansiosta aikakauslehdillä on mahdollisuus toimia kansalaisyhteiskunnan toiminta-
alueena. (Nordenstreng & Wiio 2003, 77.)

Mielenterveys-lehti on osa Mielenterveysseuran organisaatioviestintää, jonka tarkoituksena on palvella järjestön tavoitteiden toteutumista (Kunelius 2009, 19). Järjestölehdien tavoitteet ovat pääsääntöisesti ideologisia, sillä järjestöt eivät pyri tuottamaan voittoa. Usein pienistä järjestölehdistä puuttuu ammattitaitoinen toimitus, mikä johtaa helposti kotikutoisuuteen, niin pahassa kuin hyvässä (Rantanen 2007, 26–31). Ammattitaidottomuus ei tosin vaivaa Mielenterveys-lehteä: sillä pätevät toimittajat sekä ulkopuolinen ammattigraafikko käytössään. Vakituksia valokuvaajia lehdellä ei ole työsuhteessa, vaan kuvat tilataan pääasiassa ulkopuolisilta.

Järjestölehdet voidaan luokitella kolmeen alakategoriaan, jotka ovat yhteisö- ja yhdistyslehdet ja suhdetoimintalehdet. Yhteinen nimittäjä kaikille näille on julkaisija, joka on aina jokin järjestö. (Johnson & Prijatel 2007, 16.)

Mielenterveys-lehti poikkeaa tyypillisestä järjestölehdessä siinä, että lehti ei sisälly Mielenterveysseuran jäsenyyteen. Sen tulot koostuvat pääasiassa tilaajamaksuista. Ilmoituksista ja irtonumeromyynnistä lehti saa tuloistaan vain pienen osan. Suuren järjestön lehti, kuten Mielenterveys-lehti, voi olla järjestö- ja yleisaikakauslehdien hybridi. Siinä on piireitä molemmista lehtityypeistä. (Töyry ym. 2008, 28–31.)

Mielenterveys-lehden ydin on nimensä mukaisesti mielenterveys ja sen ympärille pounoutuvat asiat. Mielenterveyden häiriöt on polttava aihe yhteiskunnassa. Ongelmista ja häiriöistä kirjoitetaan paljon. Yleisaikakauslehdet käsittelevät mielenterveyttä yksilön

hyvinvoinnin ja itsehoidon kannalta. Mielenterveys-lehden arvomaailman keskiössä taas on ajatus, että ihmisarvo on ylin. Taloudelliset arvot eivät saa mennä sen yli. (Salonen, K. 27.4.2010.)

Erikoislehden problematiikkaa on tuoda esiin sitä puolta, että mielenterveyteen vaikuttavat neljä tekijää: yksilön perimä ja kokemukset, vuorovaikutussuhteet, yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuri arvoineen, asenteineen ja ilmapiireineen. Näistä eivät puhu muut. (Salonen, K. 1.4.2010)

3.4 Lehtikonsepti ja mallilukija lehdenteon perustana

Tiukentuvassa kilpailussa järjestölehdiltäkin vaaditaan entistä kiinnostavampaa sisältöä sekä houkuttelevampaa visuaalisuutta. Kansalaisjärjestöt kilpailevat kuukausilahjoittajista ja muista taloudellisista tukijoista voidakseen ylläpitää toimintaansa. Talous onkin yksi tärkeistä lehtikonseptia määrittävistä realiteeteista.

Lehtikonsepti on lehden käsikirjoitus, johon viime kädessä nojaavat kaikki tehdyt päätökset. Lehtikonsepti ei kuitenkaan tarkoita pelkästään lehden sisältöä ja ulkoasua, vaan siihen sisältyy myös lehden tavoitteet, arvomaailma sekä käsitykset yleisön tarpeista. (Töyry ym. 2008, 26–31.)

Konsepti viittaa lehden ainutkertaisuuteen. Aikakauslehdet ovat kautta aikojen pyrkineet erottumaan toisistaan. Erottautuminen on aikakauslehdille elinehto markkinoilla, jotka ovat pirstaloituneet lukuisiin erikoisalueisiin. Lehden on tiettävä, miten se tuottaa parhaiten arvoa lukijalleen. Erottautuminen vaatii tietoista valitsemista erilaisten journalististen vaihtoehtojen välillä. Lehdet ovat nykyään entistä tarkempia identiteettinsä määrittelemisessä ja vaalimisessa. (Töyry ym. 2008, 16–17; Grönlund ym. 2003, 76.)

Uudet aikakauslehdet fokusoituvat kapeisiin aihepiireihin. Erikoislehtiä suunnitellaan tarkkaan valikoiduille kohderyhmille. Aikakauslehden täytyy rajata kohderyhmäänsä konseptin eheyden ja jatkuvuuden vuoksi, sillä lehteä ei voi tehdä jokaista kohderyhmää silmällä pitäen. Aikakauslehdet kilpailevat muiden joukkoviestinten ohella kuluttajien ajasta (Kunelius 2009, 103–113). Lehden tulee vakuuttaa lukija sisällöllään; lukija ei ha-

keudu lehden pariin toistamiseen, mikäli se ei täytä odotuksia ensimmäisellä kerralla. (Töyry ym. 2008, 16–17.)

Tiedon tarjonnan kasvaessa moninkertaiseksi myös informaatiohäky lisääntyy. Aikakauslehden valttina tässä kehityksessä on lähdekritiikki, sillä se kykenee tuottamaan lukijalle jäsennettyä ja luotettavaa tietoa. (Grönlund ym. 2003, 88.)

Koulutustason, varallisuuden ja vapaa-ajan kasvu ovat kiihdyttäneet yhteiskunnan individualisaatiota, jonka myötä myös aikakauslehtien sisällöt ovat erikoistuneet. Lehdet pyrkivät vakiinnuttamaan asemansa ja erottumaan saman genren edustajista tarkkaan mietityllä konseptilla. (Töyry ym. 2008, 17–25.)

Aikakauslehden on hyvä laatia tarkkaan mietitty lehtikonsepti ennen ensimmäistä numeroaan tai uudistaessaan vanhaa lehteä. Konsepti vastaa muun muassa kysymyksiin: Miksi lehteä tehdään? Kenelle lehteä tehdään? Miten lehti eroaa muista? Mistä kerrotaan ja miten? Mitä lukijoiden tarpeita tyydytetään. (Rantanen 2007.)

Mielenterveys-lehti halusi uuden konseptin avulla ajanmukaistaa ja täsmentää lehden sisältöä sekä ulkoista ilmettä. Muutoksen taustalla vaikuttivat kuitenkin myös taloudelliset motiivit. Viime kädessä lehti uudistuksen perimmäisenä tavoitteena on hankkia uusia tilaajia ja pyrkiä säilyttämään vanhat lukijat.

Ajanmukaistaminen tarkoittaa Salosen mukaan laajojen kysymysten käsittelyä selkeämmässä ja kiinnostavammassa muodossa. Täsmentäminen tarkoitti Mielenterveys-lehden kohdalla sitä, että se konseptoitiin tarkemmin. Uudistetussa lehdessä on numerosta riippumatta samat palstat samoissa paikoissa. Uudella konseptoinnilla pyrittiin selkeyttämään lehden linjaa. (Salonen 2009.)

Ennen kaikkea meitä kiinnostaa tietysti se, miten onnistumme muutostyössä sisällön siirtämisestä uuteen konseptiin ja ajanmukaistamisesta siten, ettei mielenterveyden merkitys kuitenkaan katoa ja lehti toimii samalla kentällä kuin yleisaikakauslehdet. Luonnollisesti haemme taustaa myös levikkityölle, koska lehden talous on turvattava. (Salonen, K. 1.4.2010.)

Lehtikonsepti perustelee lehden linjaukset, jotka koskevat sen sisältöä ja ulkoasua. Konsepti voidaan jakaa kolmeen osaan. Ensimmäinen taso on perusta, johon kuuluvat taloudelliset ja ideologiset tavoitteet sekä arvot. Lisäksi ensimmäiseen tasoon sisältyvät lukijoiden tarpeet sekä journalistinen kulttuuri. Toisen tason muodostaa lehden arkkitehtuuri, johon sisältyvät lukijan puhuttelun tavat, aihepiirit ja näkökulmat. Tähän tasoon lukeutuvat myös sivukartta, juttutyypit ja visuaaliset ratkaisut, työnjako sekä työprosessin vaiheet. Kolmas taso on päivittäinen työ, johon lasketaan työprosessi tavoitteiden mukaisine juttukokonaisuuksineen ja juttukohtaisen toteutuksen valinnat ja yksityiskohdat. (Töyry ym. 2008, 16 & 26–27.)

Kohderyhmän rajaamisessa lehdet käyttävät apunaan mallilukijan käsitettä. Sitä rakentamalla syntyy käsitys lehden oletetusta ja tavoitellusta lukijasta (Väliaverron 2009, 129). Mallilukijan käsite auttaa lehteä hahmottamaan kuvitellun stereotyypin. (Töyry ym. 2009, 37.)

Tavoiteltu lukijajoukko hahmotetaan jo ennen ensimmäisen numeron ilmestymistä. Mielenterveys-lehden malli- eli ihannelukija on 35-vuotias nainen, joka työskentelee kuntasektorilla kehitystehtävissä.

Lehti on määritellyt tarkkaan sivukartassaan ja tyylikirjassaan, millainen jokaisen numeron perustaiton tulisi olla. Mielenterveys-lehden sisältö on entistä tarkemmin jaoteltu. Uudessa konseptissa kiireinenkin lukija on pyritty ottamaan huomioon. Lehti tasapainoilee lyhyen ja pitkän ilmaisun välillä.

Nykyään pitää olla niin puristettua ja lyhyttä. Sen takia jätimme keskelle lehteä konseptoitamattoman osuuden, jotta lehdessä voisi olla pidempiäkin juttuja. Ehkä lyhyissä jutuissa on painavampaa ja punnitumpaa sanottavaa, mutta helppoa niiden kirjoittaminen ei ole ollut. Lääketieteen toimittajana on vaikea saada mahdutettua lyhyisiin juttuihin kaikkia tarvittavia faktoja. Kun mielenterveydestä puhutaan, pitäisi mennä pintaa syvemmälle. (Salonen, K. 27.4. 2010)

Uudessa konseptissa ei ollut tilaa uutismaisille jutuille, joissa kerrottaisiin mielenterveyden hoidosta maailmalla. Ajassa liikkuu -osio on toimituksen näkemys siitä, mitä yhteiskunnassa on tekeillä. (Salonen, K. 27.4.2010.)

Mielenterveys-lehden sivukartta:

- Sivu 1: Kansi
- Sivu 2: Sisällysluettelo ja tietolaatikko
- Sivu 3: Pääkirjoitus ja Lukijalta: Sarjallinen juttutyyppi
- Sivut 4–5: Mielitietty: Sarjallinen juttutyyppi
- Sivut 6–7 Ajassa liikkuu: Sarjalliset juttutypit: Mielihyvä, Mielipaha, Ajankuva, Kävin katsomassa ja Tästä puhutaan
- Sivut 8–9 Tunteiden takana: Sarjallinen juttutyyppi mielenterveyden ympäriltä
- Sivut 10–14: Asiantuntijalta: Sarjallinen juttutyyppi
- Sivut 15–26: Teema-osio ja reportaasi
- Sivu 27: Kolumni
- Sivut 28–29: Ilmiöitä
- Sivut 30–31: Ilmoituksia
- Sivut 32–34: Poimintoja: arvioita kirjoista, elokuvista ja teatterista
- Sivut 35–37: Suomen Mielenterveysseura ja puolen sivun ilmoitus
- Sivut 38–40: Tutkitut jutut
- Sivu 41: Toimitukselle: lukijoiden kirjeet yms.
- Sivu 42: Mielenterveysseuran tiedot ja auttamispalvelut, lehden tilaus
- Sivut 43–46: Kentältä
- Sivu 47: Haloo ja Seuraavan lehden teema
- Takakansi: Ilmoitus ja Mielenterveysseuran oma viesti

3.5 Lukijälähtöisyys – aikakauslehti pyrkii lukijan ystäväksi

Aikakauslehden tekemisessä painotetaan yhä enemmän lukijan ottamista huomioon lehden toimitusprosessissa. Aikakauslehti on lukijälähtöinen media, kun taas sanomalehteä voidaan pitää tekijäkeskeisenä. (Väliverronen 2009, 129.)

Aikakauslehden tavoitteena on luoda lukijasuhdetta, joka tarkoittaa sitä, että lehti vetää lukijaa puoleensa. Kun lukijasuhde syventyy, syntyy lukijasopimus. Lukijasopimus tarkoittaa pitkäaikaista sitoutumista lehteen eli käytännössä lehden tilaamista. (Töyry ym. 2008, 35.)

Lukijälähtöisyys ei kuitenkaan tarkoita yleisön kosiskelua hinnalla millä hyvänsä (Väliverronen 2009, 129). Toimitus tietää lopulta parhaiten, miten lehteä tehdään, eikä lehteä ei voida toimittaa pelkän lukijatutkimuksen perusteella. Pelkkä tilastojen tutkiminen ei ole tarkoituksenmukaista lehdenteossa, vaan tilaa pitää jättää myös journalistin omalle vaistonvaraiselle oivallukselle. (Rantanen 2007, 22.)

Lukijasuhdetta ylläpidetään myös vuorovaikutteisudella, jossa lehti pyrkii laittamaan lehteen lukijoiden lähettämää materiaalia sekä vastaamaan lukijoiden palautteeseen. Myös Mielenterveys-lehdessä on pyritty ottamaan lukija huomioon lukijapalstoin.

Teemme artikkelipainotteisia juttuja. Nyt niistä pyritään eroon. Toivomme, että pystyisimme menemään ihmiskeskeisempään suuntaan. Ohjaajien (Töyry & Helle) mielestä vanhassa lehdessä kuului toimituksen ääni, muttei lainkaan lukijan ääntä. Lehden teko alkaa lukijasta. Mikä häntä kiinnostaa. Nostamme nyt enemmän tavallisia ihmisiä. Esimerkiksi Mielitietty, joka kuvaa, että minkälaiset asiat tuovat ihmisille henkistä hyvinvointia. Nostetaan esille ihmisiä, eikä ainoastaan asiantuntijoita. (Salonen, K. 27.4.2010)

Journalisti tekee lehteä ensisijaisesti lukijoille, mutta lehteä on syytä tehdä hieman myös itselleen (Rantanen 2007, 81). Lauri Kotilaisen mukaan hyvää tekstiä ei voi kirjoittaa, ellei kirjoittaja edes alitajuisesti pohdi kohderyhmää. Lopullista tekstiä laatiessa kirjoittajan ei kuitenkaan tulisi ajatella muita kuin itseään. (Kotilainen 2003, 94–95.)

4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Valitsin menetelmän, koska koin sen tutkimusongelmani kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Toimeksiantajani ei ollut kiinnostunut numeraalisesta tiedosta, joten määrällinen tutkimus sulkeutui pois.

Laadullisen tutkimuksen on tarkoitus saada ihmiset kuvaamaan omia kokemuksiaan todellisuudesta (Vilka 2005, 98). Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastatelluilla henkilöillä on mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi, 85–85).

Laadullista tutkimusmenetelmää käytettäessä haastateltavien lukumäärällä ei ole merkitystä. Menetelmän tavoitteena on aineiston laajuus eikä niinkään aineiston määrä. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin säännönmukaisuuksiin, vaan siinä on tavoitteena ymmärtää tutkittavaa ilmiötä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole totuuden löytäminen materiaalista, vaan metodissa on pikemminkin kyse merkitysten tulkinnasta (Vilka 2005, 126). Tutkija pyrkii tulkitessaan löytämään piirteitä, jotka ovat ikään kuin piilotettuina ”rivien välissä”. Tulkinta on siis jossain määrin spekulatiivista. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 137.)

4.1 Haastattelumetodit

Toteutin tutkimukseni puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Sille on ominaista, että osa haastattelun näkökulmasta on ennalta päätetty, mutta ei kaikkia. Puolistrukturoidussa menetelmässä kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltavat vastaavat kysymyksiin omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47.)

Teemahaastattelun ongelmana saattaa olla se, että haastateltava vastaa kysymyksiin tutkijan toivomalla tavalla, eikä tuo omia mielipiteitään julki. Lisäksi vaarana saattaa olla Vilkan mukaan, että kysymykset heijastavat tutkijan omia ennakkokäsityksiä aiheesta. Mikäli näin on, tutkimusaineisto ei vastaa täysin tutkimuksen tavoitetta. Laadullisessa

tutkimusmenetelmässä tulee välttää myös kysymyksiä, joihin voi vastata ”kyllä” tai ”ei”. (Vilkkä 2005, 105.)

Valitsemani haastattelumetodit sekä rajalliset tutkimusresurssini asettivat joitakin reunaehdoja tutkimukselleni. Yksi reunaehdoista oli haastattelujen tekeminen puhelimitse, sillä halusin tutkimukseni kattavan muitakin alueita kuin pelkkiä oman kotiseutuni lähi-alueet. Vähäisistä tutkimusresursseistani johtuen jokaisen henkilön kasvokkain haastatteleminen taas oli pois suljettu vaihtoehto. Puhelinhaastattelua ei voi myöskään teknisesti toteuttaa muuten kuin yksilöhaastatteluna.

Valitsin puhelinhaastattelun myös siksi, että sen avulla haastateltavien tavoitettavuus on hyvä. Yleensä puhelinhaastattelua käytetään melko strukturoidussa haastattelussa, mutta Hirsjärven ja Hurmeen mukaan jotkut kirjoittajat pitävät sitä hyvänä keinona myös puolistrukturoidussa haastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 64.)

Puhelinhaastattelun etuna voidaan pitää sen taloudellisuutta. Lisäksi puhelinhaastattelulla tavoitetaan enemmän henkilöitä kuin postikyselyllä. Hirsjärven mukaan puhelinhaastattelu tulee kalliimmaksi kuin lomakekysely. Minun tutkimuksessani asia on kuitenkin päinvastoin, koska näytteeni on verraten pieni ja puhelinmaksut ovat nykyään melko edullisia.

Toinen puhelinhaastattelun etu on se, että tiedot voidaan koota ja käsitellä nopeasti. Puhelimitse voidaan myös tavoittaa kiireisiä ja kaukana asuvia ihmisiä. Haitaksi luetaan se, että haastattelun kesto voi olla enintään 20–30 minuuttia. Tutkimuksessani yksi haastattelu kesti noin 10–15 minuuttia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 64.)

Rantasen mielestä virallisia kaavakkeita parempi keino hankkia arvokasta tietoa on soittaa joukolle vakiolukijoita. Soittokierros tuottaa spontaaneita vastauksia, kun taas viralliset kaavakekyselyt tuottavat tarkkaan harkittuja mielipiteitä. Lisäksi kaavaketutkimuksissa lukijoilla on tapana yrittää vaikuttaa fiksummilta kuin todellisuudessa ovat. (Rantanen 2007, 29.)

Pienen otannan epävirallinen lukijatutkimus ei ole välttämättä tieteellisesti pätevä, mutta lehdenteko ei ole tiedettä (Rantanen 2007, 79). Vastaavasti lukijat eivät ole tilastoja, jotka välttämättä ajattelevat niin kuin markkinointiosasto laskee. (Töyry ym. 2009, 39.)

Tein puhelinhaastattelut kesäkuussa 2010. Nauhoitin haastattelut puhelimesta tietokoneelleni mikrofonin avulla. Tämän jälkeen purin mp3-muotoiset tiedostot tekstiksi. Jätin jo litterointivaiheessa tutkimuksen kannalta turhat elementit kuten täytesanat, äänneet, huokaisut ja hymähdykset pois. Muutin haastateltavien kommentit kirjakieliseen muotoon, koska halusin kommenteista yhteismitallisia. Kirjakielisiä vastauksia voi pitää yksiselitteisinä ja helposti ymmärrettävinä.

Haastattelumetodi oli melko vaivaton. Haastateltavat oli helppo tavoittaa, ja valtaosa heistä oli avuliaita vastaamaan kysymyksiini. Litterointi sen sijaan oli melko työlästä, ja se kesti useita päiviä. Yksi haastattelu kesti keskimäärin noin 13 minuuttia. Lyhin haastattelu oli kymmenen minuutin pituinen ja pisin 20 minuutin pituinen.

4.2 Haastateltavien valitseminen

Valitsin haastateltavat satunnaisesti noin 300 kestotilaajan joukosta. Sain tutkimustani varten käyttööni otteen kestotilaajarekisteristä. Soitin yhteensä noin 40 henkilölle. Osa heistä kieltäytyi haastattelusta. Osa en tavoittanut puhelimitse ja joillain tavoittelemillani henkilöillä oli vaihtunut puhelinnumero.

Haastattelin lopulta kymmentä lehden tilaajaa. Kaikki haastateltavani olivat olleet lehden tilaajia jo vähintään yli kaksi vuotta, joten heillä voidaan perustellusti olettaa olevan riittävästi tietoa ja kokemusta tutkittavasta aiheesta.

Haastateltavat jakaantuivat niin, että naisia oli kahdeksan ja miehiä kaksi. Haastateltavien ikähaarukka oli 28 vuodesta 66 vuoteen. Haastateltavien keski-ikäksi muodostui 46,6 vuotta. Haastateltavista kahdeksan kymmenestä työskenteli mielenterveys-, sosiaali- ja terveys- tai kasvatusalan tehtävissä. Yksi toimi yrittäjänä ja yksi haastateltavista oli eläkkeellä. Haastateltavien asuinpaikat sijaitsivat eri puolilla Suomea. Yksikään haastateltavista ei kuitenkaan asunut Pohjois-Suomessa.

Haastatelluista viisi työskenteli terveydenhuollon alalla. Vastaajista kolme oli töissä sosiaalialalla. Haastateltavien joukosta yksi toimi yrittäjänä, ja yksi vastaajista oli eläkkeellä. Vastaajista kahdeksan oli naisia. Koulutustason mukaan haastateltavat jakaantuivat niin, että opisto- tai ammattikorkeakoulun suorittaneita oli haastatelluista seitsemän ja ylemmän korkeakoulun tai yliopiston käyneitä oli kolme. (Taulukko 1.)

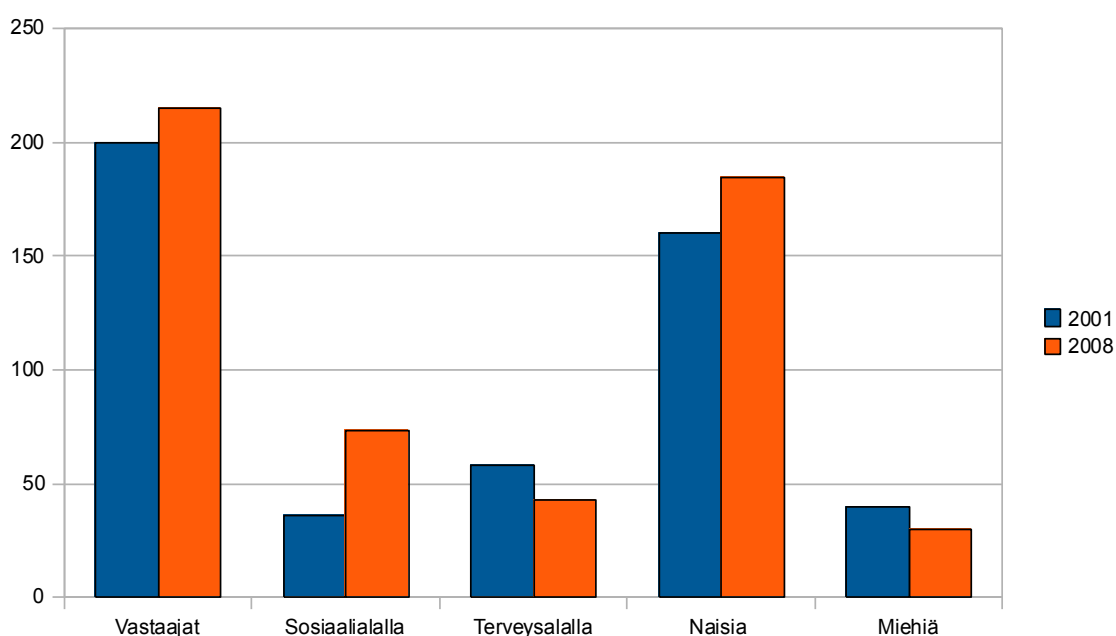
	Sukupuoli	Ikä	Ammatti	Asuinpaikka
1	Nainen	66	Eläkeläinen	Uudenmaan maakunta
2	Nainen	62	Opettaja	Pohjois-Savon maakunta
3	Nainen	51	Vapaa-ajan ohjaaja	Varsinais-Suomen maakunta
4	Mies	39	Lähihoitaja	Pirkanmaan maakunta
5	Nainen	28	Sairaanhoitaja	Satakunnan maakunta
6	Nainen	49	Opettaja	Varsinais-Suomen maakunta
7	Mies	28	Yrittäjä	Etelä-Pohjanmaan maakunta
8	Nainen	58	Perushoitaja	Uudenmaan maakunta
9	Nainen	45	Sairaanhoitaja	Keski-Suomen maakunta
10	Nainen	40	Lähihoitaja	Etelä-Savon maakunta

Taulukko 1. Haastateltavien taustatiedot

Vuonna 2008 tehdyssä lukijatutkimuksessa haastateltavia oli yhteensä 215. Vastaajista 29 prosenttia työskenteli terveydenhuollossa, ja 20 prosenttia haastateltavista oli töissä sosiaalialalla. Kasvatustyön parissa työskenteli 16 prosenttia haastatelluista ja toimistotyössä oli 7 prosenttia. Loppujen 28 prosentin ammatista ei ollut tarkempaa mainintaa.

Vastanneista oli naisia 86 prosenttia. Vuonna 2008 vastaajista opisto- tai ammattikorkeakoulun käyneitä oli 45 prosenttia. Ylemmän korkeakoulun suorittaneita oli 29 prosenttia. Lopusta 26 prosentista ei ole tarkkaa mainintaa. (Mielenterveys-lehden lukijatutkimus 2008; kaavio 2.)

Vuonna 2004 teetetty lukijatutkimuksesta sain niukemmat taustatiedot. Sain selville ainoastaan sen, että vastanneita oli 200. Lisäksi suurin osa haastatelluista työskenteli sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla. (Mielenterveys-lehden lukijatutkimus 2004.)

Kuvio 2. Vuosien 2001 ja 2008 lukijatutkimusten taustatietoja

Vuoden 2001 lukijatutkimukseen osallistui kaikkiaan 200 henkilöä. Heistä 34 prosenttia työskenteli terveydenhuollossa. Sosiaalialalla työskenteleviä oli 18 prosenttia. Opiskelijoita ja viestintäalan työntekijöitä oli tuolla kertaa molempia 4 prosenttia vastaajista. Eläkeläisiä oli mukana tutkimuksessa 19 prosenttia. Opettajat olivat mukana 5 prosentin osuudella. Teollisuuden palveluksessa oli 2 prosenttia vastaajista, samoin kuin yrittäjiä. Lisäksi muihin, tarkemmin määrittelemättömiin ammattiryhmiin kuului joukosta 12 prosenttia. Naisia oli vastaajista 80 prosenttia. Vuoden 2001 lukijatutkimuksessa vastaa-

jia ei kategorisoitu koulutustason mukaan. (Mielenterveys-lehden lukijatutkimus 2001; kaavio 2.)

Vuosien 2001, 2004 ja 2008 lukijatutkimuksissa Mielenterveys-lehdelle laskettiin kouluasteikolla (4–10) yleisarvosana.

Edellisten lukijatutkimusten yleisarvosanat:

- vuonna 2001: 8,37
- vuonna 2004: 8,37
- vuonna 2008: 8,56

En laskenut tutkimuksessani prosenttijakaumia vastaajien asuinpaikan mukaan. Tähän oli syynä se, että läänit, joista puhuttiin vielä edellisissä lukijatutkimuksissa, lakkautettiin Suomessa tammikuussa 2010 (Etelä-Suomen lääninhallitus 2010). Näin ollen tilalle tullut käsite ”maakunta” ei olisi ollut yhteismitallinen vanhojen lukijatutkimusten kanssa.

4.3 Haastattelukysymykset

Esitin haastateltaville sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Suljetut kysymykset koskivat haastateltavien taustatietoja. Kysyin haastateltavien sukupuolta, ikää, koulutusta sekä ammattia. Lisäksi kysyin työnantajan toimialasektoria. Varsinaiset lehteen liittyvät tutkimuskysymykset olivat avoimia kysymyksiä, joita oli yhteensä 11 kappaletta. Tunsin kohderyhmäni hyvin, mikä helpotti kysymysten laatimista (Vilka 2005, 105). Saatoin luottaa haastateltavieni tuntevan tutkittavasta asiasta riittävästi.

Pyysin lukijoita käyttämään apunaan kysymyksiin vastaamisessa mahdollisimman tuoretta Mielenterveys-lehden numeroa. Haastateltavista kahdeksan käytti vastaamisessa tukenaan tammikuun tai huhtikuun 2010 numeroa. Loput kaksi haastateltavaa vastasivat kysymyksiin ulkomuistista.

Kysymykset haastateltaville:

1. Miten arvioisitte lehden kansikuvaa?
2. Millaisia ajatuksia kansi herättää? Miksi?
3. Kuinka hyvin värit vastaavat lehden linjaa?
4. Millaisia ajatuksia kuvat herättävät teissä lukijana?
5. Miten lehti toimii kokonaisuutena?
6. Kuinka vaivatonta on löytää jutut lehdestä?
7. Mistä pidätte lehdessä erityisesti? Miksi?
8. Mistä ette pidä? Miksi?
9. Onko lehti mielestäsi kriittinen journalismissaan? Miten se ilmenee?
10. Mitä samantyyppisiä lehtiä luette (Esimerkiksi Hyvä Terveys, Voi hyvin, Sairaanhoidaja, Käsikädessä, Tehy)? Miten Mielenterveys-lehti eroaa niistä?
11. Mitä terveisiä haluaisitte lähettää lehden toimitukselle?

5 Ulkoasu – lehden keho

Esittelen tässä luvussa tutkimukseni tuloksia, jotka koskevat Mielenterveys-lehden sisältöä. Aiheita käsitellessäni olen käyttänyt apuna Mielenterveys-lehden tyylikirjaa ja sivukarttaa. Siinä määritellään, millainen lehden tulisi olla sekä ulkoasultaan että sisällöltään. Merja Helle (2009, teoksessa Väliverronen 2009, 99) esittää, että ulkoasulla on yhä keskeisempi merkitys lehdille. Juttutyypeille on ennakko-ohjeet, jotka koskevat tekstiä ja ulkoasua.

Aikakauslehti muodostuu verbaalisesta ja visuaalisesta kielestä. Aikakauslehti on sekä kaupallinen tuote että visuaalinen teos. Tämä tarkoittaa sitä, että lehteä ei voi toteuttaa kaavamaisesti sarjatuotannolla, vaan sen tulee olla persoonallinen ja toimiva kokonaisuus.

Lehden visuaalinen puoli ei kuitenkaan pidä olla oma irrallinen ominaisuutensa, vaan sen tulee palvella ja täydentää verbaalista puolta. (Rantanen 2007, 10–12).

Lehden kannattavuuden kannalta elintärkeät mainokset koostuvat tekstistä ja kuvista, mutta ne tulisi hyvän journalistisen tavan mukaisesti erottaa selkeästi lehden journalistisesta sisällöstä. (Suomen journalistiliitto 2010.)

Lehdellä on visuaalinen identiteettinsä, joka erottaa sen muista saman lajityypin julkaisuista. Visuaalisuudella on kolme tehtävää. Se myy, opastaa ja kertoo tarinoita (Rantanen 2007, 32–33). Panostaminen lehden ulkoasuun on osa journalismin ja journalistisen työn muutosta. Kiinnostusta herättävällä ulkoasulla ja puhuttelevalla sisällöllä pyritään vetoamaan lukijoihin. (Väliverronen 2009, 99.)

5.1 Kansi – lehden kasvot

Aikakauslehden kansi on koko lehden näkyvin ja tärkein sivu. Kannen tehtävänä on markkinoida lehden sisältöä lukijoilleen. Lisäksi kansi tarjoaa näytteen lehden sisällöstä sekä ulkoasusta. Kansi esittelee lukijalle visuaaliset keinonsa: kuvituksen, värit ja typografian. (Rantanen 2007, 85.)

Aikakauslehtien keskinäinen kilpailu on johtanut siihen, että kannen suunnitteluun käytetään yhä enemmän vaivaa. Huolella valmisteltu ja vakiintunut kansilinja takaavat sen, että lehti erottuu kilpailijoistaan (Töyry ym. 2008, 59). Lukija myös suhteuttaa etusivun aikaisemmin näkemiinsä kansiin. Se ei saa joka numerossa ratkaisevasti erilainen. (Rantanen 2007, 90.)

Kansi on lehden univormu, jossa on lehden logon eli tunnusmerkin lisäksi ainakin lehden hinta ja päiväys. Nämä elementit takaavat lehden jatkuvuuden numerosta toiseen. Mielenterveys-lehden logo on numerosta riippumatta aina samanlainen. Mielen-sana on painettu mustalla ja terveys-sana valkoisella. Myös hinta, vuosikerta ja julkaisijan nimi toistuu numerosta toiseen samanlaisina.

Johnsonin ja Prijatelin mukaan aikakauslehdissä on viittä erilaista kansityyppiä. (Johnson & Prijatel 2007, 284–285.)

Kansityypit:

1. Julistekansi
2. Yhden teeman, yhden kuvan kansi
3. Monen teeman, yhden kuvan kansi
4. Monen teeman ja kuvan kansi
5. Typografinen kansi

Tyylikirjassa on määritelty, millainen kannen tulisi lehden numerosta riippumatta olla. Sen mukaan kannessa on värillinen henkilokuva, jonka tulee olla ilmeikäs kasvo- tai puolivartalokuva (Mielenterveys-lehden tyylikirja 2009, 1). Kannen kuva tulee sarjallisesta Mielitietty-juttutyypistä, jossa käsitellään yleensä jotain tunnettua henkilöä. (Kuva 2.)

Kuva 1. Mielenterveys 4/2010

Kuva 2. Mielenterveys 6/2009

Mielenterveys-lehden kansityyppi voidaan lehden tyylikirjan perusteella luokitella kolmeen kansityyppiin, jonka mukaan kannessa on monta kansitekstiä sekä yksi kuva. Lähikuva ihmisen kasvoista on myös kuvista tehokkain, sillä sitä on vaikea unohtaa. Näin ollen läheltä katsovat ihmiskasvot aikakauslehden kannessa myyvätkin parhaiten irtonumeroita. (Kotilainen 2003, 85.)

Mielenterveys-lehden kansilinja noudattaa nykyisen suomalaisen aikakauslehdistön kansilinjausta, jossa hallitsevaksi kansiratkaisuksi on vakiintunut valokuva. (Töyry ym. 2008, 59.)

On hyvä, että ”Terveys” on isolla. Tämä on rauhallinen. Henkilön kasvokuva antaa empaattisen vaikutuksen. (Nainen, 62, opettaja)

Ihan onnistunut kansikuva. Kansikuva liittyy lehdessä keskeisesti esillä olevaan. Ei se nyt suuria tunteita tai ajatuksia varsinaisesti herätä. (Mies, 39, lähihoitaja)

Tasapainoisen näköinen lehti. Se on mukava, ettei ole yritetty tunkea mukaan kauheasti. (Nainen, 49, opettaja)

Aika asiallinen fiilishän tuosta tulee. Aika asiallinen, luottamista herättävä, rauhallinen. Voisihan se olla pienempi tuo kuva. (Mies, 28, yrittäjä)

Varmaan tällainen Suomen kansan rakastama näyttelijä antaa lämpimän kuvan lehden kannessa.
(Nainen, 45, sairaanhoitaja)

Mielenterveys-lehden uudistunut kansi jakoi jonkin verran haastateltavien mielipiteitä. Valtaosa haastatelluista piti kantta lehteen sopivana, mutta äärimmäisiä tuntemuksia kansi ei herättänyt kenessäkään haastateltavista. Haastateltavat kuvailivat sitä muun muassa adjektiiveilla rauhallinen, tasapainoinen, asiallinen, luottamusta herättävä ja lämmin. Yhtä haastateltavaa miellytti näyttelijä Seela Sellan kuva kannessa. Hän koki Sellan läsnäolon tuottavan myönteisen vaikutuksen lehden kannessa.

Toisenlaisiakin mielipiteitä oli. Kolmen vastaajan mielestä sitä ei voi pitää kovin onnistuneena. Kahta haastateltavaa häiritsi kannen kasvokuvan koko. Yksi lukijoista taas kaipasi lisää väriä kanteen.

Tämä suoraan eteen katsovan miehen naama ei ole kauhean puhutteleva. Tämä on vähän tylsä. Ei tämä nyt mikään huonokaan ole, mutta kun ei tunne henkilöä, ja tämä juttukin hänestä on kauhean lyhyt, ei tässä ole paljon mitään. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Mielestäni tämä on vähän tylsä. Sopii linjaan, mutta nämä ovat kaikki hyvin samantyyppisiä. Ehkä näissä on joku ajatus, mutta itse lukijana katselisin lehden kannessa jotakin muuta kuin ihan henkilöiden kasvokuvia näin isosti. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Pidin enemmän siitä vanhasta. Se oli jotenkin värikkäämpi ja houkuttelevampi. (Nainen, 28, sairaanhoitaja)

Mielenterveys-lehti päätyi uuteen kansiratkaisuunsa Taideteollisen korkeakoulun opiskelijoiden avustuksella. Opiskelijat laativat lehdelle kansiehdotuksia, joista valittiin lopulta toimituksen mielestä paras vaihtoehto. Opiskelijoiden yleisen arvion mukaan lehti on kylmä. Se ei puhutellut eikä lähestynyt lukijoita. Kuvat eivät arvioiden mukaan koskettaneet, koska ne olivat lehdessä vähän miten sattuu. (Salonen, K. 27.4.2010.)

5.2 Kansitekstit herättävät tarpeen

Kansitekstien lukumäärä vaihtelee aikakauslehtien välillä. Michael Lafavore (2005, teoksessa Johnson & Prijatel 2007, 285) toteaa, että kansitekstejä voi olla niin monta kuin lehden kanteen mahtuu. Niiden on kuitenkin oltava riittävän suuria, jotta ne näkee lukea.

Mielenterveys-lehden kannessa on kaksi tai kolme kansitekstiä, joiden tarkoitus on herättää lukijassa tarve. Samalla ne lupaavat syntyneelle tarpeelle tyydytyksen. Kansitekstit tekevät lehdestä houkuttelevan. Niiden tarkoitus ei ole luetella kaikkia lehdessä olevia juttuja, vaan se tehtävä on jätetty sisällysluettelolle.

Ehkä voisi olla niistä muistakin artikkeleista. Siinä ei hirveästi muusta sisällöstä ollut. (Mies, 28, yrittäjä)

Selkeys on hyvä. Etukannessa ei ole kaikkea mahdollista, vaan siinä on vain kaksi juttua. (Nainen, 49, opettaja)

Irtonumeron ostajille kansitekstit tarjoavat ostoärsykeitä. Tilaajille kansitekstien tehtävä on vakuuttaa, että lehden tilaaminen on tilausmaksun väärti. Vaikka Mielenterveys-lehti ei kilpailekaan irtonumeromyynissä, lukija täytyy silti kerta toisensa jälkeen houkutella sen pariin. Kansitekstien tulee myös vastata lehden sisältöä (Töyry ym. 2008, 109). Koska yhteisölehdet eivät useinkaan kilpaile irtonumeromyynissä muiden vastaavien lehtien kanssa, ne voisivat tehdä rohkeampiakin kansiratkaisuja. (Rantanen 2007, 88.)

5.3 Väreillä on väliä

Väreillä on aikakauslehdessä monta tehtävää. Ne takaavat julkaisun tunnistettavuuden, tuottavat mielleyhtymiä ja herättävät kiinnostuksen. Satunnaisesta selailijasta tuleekin usein lehden lukija juuri värien käytön perusteella. Etenkin nelivärikuvat virittävät katsojan kiinnostuksen (Johnson & Prijatel 2007, 269). Värinkäytön päätarkoitus ei ole koristelu, vaan esteettisyys tulee ikään kuin sivutuotteena. (Rantanen 2007, 175.)

Värit tuottavat mielleyhtymiä: tutkijoiden mukaan ne vaikuttavat jopa ihmisen fysiologiseen puoleen. Esimerkiksi punaista pidetään aktiivisena ja kuumana värinä, joka nostaa verenpainetta, ja sinistä taas pidetään rauhallisena ja viileänä värinä, joka vastaavasti laskee verenpainetta. (Johnson & Prijatel 2007, 268–269.)

Rantasen mukaan väriihin liittyvät psykologiset tekijät sekä stereotypiat eivät ole niin yksiselitteisiä kuin tutkimukset osoittavat. Lehden teossa kaikki vaikuttaa kaikkeen.

Näin ollen pelkkä tutkittu väritieto ei sovellu sellaisenaan lehden teon ohjeiksi ja säännöiksi. (Rantanen 2007, 174.)

Jan White (teoksessa Johnson & Prijatel, 2007, 269) sanoo, että värien käytön tulisi olla kurinalaista ja tarkoituksenmukaista. Whiten mukaan runsas värien käyttö tekee lehdestä räikeän, mitä lukijat eivät kaipaa. Lukijat odottavat värien auttavan sisällön tulkinnassa ja arvioinnissa. (Johnson & Prijatel 2007, 268–269.)

Rantasen mukaan värien tärkein ominaisuus on voimakkuus. Värien voimakkuuksia säätelemällä voidaan korostaa tärkeitä asioita ja jättää taustalle vähemmän tärkeitä asioita. (Rantanen 2007, 175.)

Mielenterveys-lehdellä on oma väripalettinsa, johon kuuluu oranssi, vihreä, sininen ja harmaa. Näiden värien toistuva ja looginen käyttö ovat luoneet lehdelle oman värikie lensä, mikä auttaa lukijaa tuottamaan mielleyhtymiä sisällöstä.

Pidän tällaisista väreistä. Väriskaala miellyttää minua. Semmoinen rauhallinen, mutta kuitenkin siinä on iloa ja valoa. (Nainen, 62, opettaja)

Hyvä minun mielestä, että täällä on värejä käytetty. Mustavalkoinen juttu olisi tosi tylsää luettavaa, mutta täällä on väreillä nostettu tällaisia vähän niin kuin tärkeitä ja tiivistettyjä asioita, ja selkeä lukea. Se on rauhoittava tämä värimaailma. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Värit selkeyttävät, että kun on käytetty näissä laatikoissa, niin siellä pompahtaa hyvin otsikot esille. Se helpottaa luettavuutta ja asioiden löytämistä. Värit ovat kiinni ajan hermossa. (Nainen, 49, opettaja)

Värit ja kuvat ovat linjassa. Kuvaavat artikkeleita. (Mies, 28, yrittäjä)

Vastaavat hyvin linjaa, koska värit eivät ole liian kirkkaat. Ne ovat kauttaaltaan aika maanläheisiä. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Hyvät värit. Semmoisia maanläheisiä ne värit. Tärkeimmät kohdat oli laitettu vihreisiin laatikoihin. Se vähän selkeytti. (Nainen, 45, sairaanhoitaja)

Haastateltavat pitivät lehden värimaailmasta, jota kuvattiin monessa vastauksessa rauhalliseksi ja maanläheiseksi. Haastatelluista kolme kertoi värimaailmalla olevan selkeyttävä vaikutus lehdessä. Kaksi haastateltavaa oli sitä mieltä, että värit vastaavat lehden linjaa. Yksi vastaajista kertoi, että väreissä on iloa ja valoa. Toinen vastaajista taas sanoi, että värit eivät ole liian kirkkaita. Värien sanottiin myös olevan ajankohtaisia.

5.4 Kuvat myyvät sisältöä

Aikakauslehti on kuvien ja tekstien yhteenliittymä. Niitä ei voi erottaa toisistaan ilman, että symbioosi hajoaa. Kuva ei siis ole vain ornamentti tai tilantäyte, vaan sillä on tarkka journalistinen tehtävänsä. Kuva vetoaa tunteisiin visuaalisella kielellään ja tukee tekstiä. Kuvan ja tekstin ei tule toistella samoja asioita, vaan kummallakin oma tehtävänsä jutussa. (Rantanen 2007, 135–139; Kotilainen 2003, 84.)

Lukija huomioi kuvan ennen tekstiä. Kuvan tarkoitus on kiinnittää huomio lehteen ja myydä sitä. Onnistunut kuva ohjaa lopulta koko artikkelin visuaalista muotoutumista. Kotilainen jopa väittää kuvituksen olevan lukijalle tekstiä tärkeämpi elementti. Jutun kuvitus vaikuttaa monta kertaa useampaan ihmiseen kuin teksti. (Rantanen 2007, 135–139; Kotilainen 2003, 84.)

Kuvat kertovat omaa tarinaansa ja luovat merkityksiä. Kuvat ovat myös kytköksissä toisiinsa, jonka vuoksi taittovaiheessa on tärkeää ottaa huomioon kuvien järjestys. (Töyry ym. 2008, 107.)

Mielenterveys-lehdessä on verraten vähän kuvia, mikä johtuu päätoimittajan mukaan siitä, ettei toimituksella ole vakituksessa käytössään ammattivalokuvaajaa. Kuvien vähyttä pyritään korvaamaan grafiikalla. Lehti hankkii valokuvansa toimituksen ulkopuolelta tai toimittajat ottavat itse valokuvat (Salonen, K. 27.4.2010).

Tyylikirjassa on määritelty kuvien paikat, mutta niiden tarkkaa sisältöä ei ole etukäteen määritelty. Ainoastaan kansikuva ja pääkirjoituksen kuva toistuvat joka numerossa tyylikirjan mukaisesti.

Tämä on kuitenkin tietolehti. Se on kiva, ettei ole ihan hirvittävästi kuvia. Kaikissa artikkeleissa ei edes ole kuvia, mikä on ihan ok. Toisaalta, kun kerrotaan jostain henkilöstä, niin on kiva, että on aina henkilön kuva. (Nainen, 49, opettaja)

Kuvia oli vähän karsittu aikaisemmasta. Ja sitten oli enemmän ihmisten kuvia. Kun se vähän niin kuin alan ihmisille tarkoitettu lehti, niin ei välttämättä tarvitsekaan enempää kuvia olla. (Nainen, 45, sairaanhoitaja)

Minä olen itse visuaalinen ihminen, että tykkään katsoa kuvia. Mutta ehkä tämmöisessä lehdessä pidän kuitenkin tärkeämpänä sitä asiaa, josta puhutaan kuin sitä kuvajuttua. Ei nyt välttämättä ole se ykkönen, että kaipaisin sinne mitään, tyylin sarjakuvia tai mitään hirveästi kuvia. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Hyvin paljon on sellaisiakin kuvia, jotka ovat rentoja ja rauhoittavia. Joskus on ollut jopa pysäyttäviäkin kuvia. Minulla on tytär myös hoitoalalla, ja me ollaan niitä katsottu nimenomaan sillä silmällä. (Nainen, 58, perushoitaja)

Lehden materiaalikin on vaihtunut, niin kuvat ja värit eivät ole enää niin kirkkaita. Se tietysti vaikuttaa ulkonäön yleisilmeeseen, mutta ei minulla mitään negatiivista sanottavaa ole. Pidin enemmän siitä vanhasta. (Nainen, 28, sairaanhoitaja)

Vastauksissa toistui yksi asia: vastaajat pitivät sisältöä merkittävämpänä asiana kuin muotoseikkoja. Lukijat kokivat Mielenterveys-lehden asialehdeksi, jossa kuvat eivät ole pääasiassa. Lehden tietopitoisuutta kiiteltiin. Yksi vastaajista kertoi kuvien olevan rentoja, ja toisinaan jopa pysäyttäviä. Yksi haastateltava kaipasi vanhan lehden kirkkautta.

5.5 Rakenne ja rytmi luovat lehden dramaturgian

Aikakauslehden kohdalla puhutaan dramaturgiasta, joka luo lehteen muodon ja sisällön dynamiikkaa. Muoto ja sisältö elävät samanlaisessa riippuvuussuhteessa kuin teksti ja kuvat: kumpaakaan ei voi erottaa toisistaan ilman, että lehden dramaturginen kaari hajoaa.

Lehden visuaaliset osat ja tekstit nivoutuvat kokonaisuudeksi, joka pyritään konseptiajattelun mukaisesti vakiinnuttamaan.

Uuden ja vanhan lukijan on näin helpompi löytää haluamansa jutut lehdestä. Selkeän rakenteen avulla jutut myös erottuvat uudelle lukijalle toisistaan helpommin. Vanhan lukijan rutiini taas särkyi, mikäli lehden rakennetta muunnellaan. Huolella suunniteltu

rakenne säästää lehdentekijöiden vaivaa, kun rakenne on toimitukselle jo tuttu. (Rantanen 2007, 36, 177.)

Mielenterveys-lehti päivitti rakennettaan lehti uudistuksen yhteydessä. Lehti noudattaa kaavaa lyhyt–pitkä–lyhyt. Tätä suomalaisen aikakauslehdistöön vakiintunutta kolmijako kutsutaan myös ruokalistavertauksen mukaisesti alkupalat–pääruoka–jälkiruoka -kokonaisuudeksi. Lehden alussa on lyhyitä juttuja, kuten sisällysluettelo, pääkirjoitus ja ajankohtais- ja asiantuntijapalstat. Artikkelien pituudet kasvavat lehden keskikohtaan tultaessa, jossa sijaitsee pisimpiä artikkeleita sisältävä Teema-osio. Loppua kohden palataan taas lyhyempiin juttuihin, kuten kolumniin tutkimustietoon ja kirja-arvioihin. (Töyry ym. 2008, 44.)

Vaikka lukijan kannalta on tärkeää, että lehti noudattaa samaa rakennetta numerosta toiseen, kaipaa tämä myös vaihtelua. Juuri tämä kaksijakoisuus on lehden teon kannalta haasteellista. Aikakauslehden tulisi olla samaan aikaan tuttu ja turvallinen, mutta myös yllätyksellinen ja vaihteleva. (Rantanen 2007, 20–21.)

Aikakauslehti koostuu kohtauksista, jotka luovat sille rytmin. Ammattitaitoisesti toimitetulla aikakauslehdellä on rytmensä, joka muodostuu eripituisista ja monimuotoisesti kuvitetuista jutuista. Hyvään rytmitykseen kuuluu kontrastit. Kontrastit tukevat toisiaan kokonaisuudessa. Lehti tarvitsee suuria juttuja herättääkseen katsojan huomion, ja pieniä juttuja luomaan sille rytmiä. Isot jutut menettävät kiinnostavuutensa, mikäli ei ole pieniä juttuja tarjoamassa lukijalle hengähdystaukoa. Toimituksen tehtävä on arvottaa jutut niin, että lehdestä ei tule tasapaksu juttujen jono, vaan rytmiltään vaihteleva kokonaisuus. Rytmii vaikuttaa näin ollen myös rakenteeseen, ja päinvastoin. (Rantanen 2007, 180–181.)

Lehden layout on aika siisti, jos katsoo vain sitä. Tämä on aika selkeä. Juttujen löytäminen on aika helppoa. Tämä on helppo selailla. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Yleensä yritän sen kokonaan kahlata läpi. Sisällysluettelo on heti ensimmäisellä aukeamalla ja se on ihan selkeä. Siinä on jutut ja palstat. Sitten siinä näkyy yhteystiedot. Se on minusta ihan selkokielinen. (Nainen, 62, opettaja)

Ei mitään moitittavaa. Ensinnäkin täällä on alussa hyvä, selkeä sisällysluettelo. Tämä on ihan johdonmukainen. Täällä ei pompita asiasta toiseen, vaan säilyttää sellaisen linjan aina jokainen lehti. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Yleensä luen tätä lähtien sivusta yksi. Käyn sen läpi ja katson, että mitä siellä on. En erityisesti tiettyä artikkelia etsi, ainakaan sillä ensimmäisellä lukukerralla. (Mies, 39, lähihoitaja)

Yleensä aina silmäilen sen läpi ensin, ja sitten rupean vasta kahlaamaan sitä vähän tarkemmin. Ei mitään valittamista siinä. (Nainen 28, sairaanhoitaja)

Otsikot pomppaavat ja sisällysluettelo on selkeä. (Nainen, 49, opettaja)

Kyllä se minun mielestäni toimii. Se on tosi maltillinen. Ei ole mikään hirveän raflaava. Toimii tuohon juttuun ihan hyvin. Ei ole ollut mitenkään ongelmallista löytää juttuja. (Mies, 28, yrittäjä)

Siinä on paljon asiantietoa, mutta sitten on paljon sitä muutakin tietoa. Kokonaisuus on ihan hyvä ja kattava. Tykkään lukea kaikki. Aloitan alusta ja luen loppuun. En eritele niitä. (Nainen, 58, perushoitaja)

Ehkä se ennen oli selkeämpi, ne vanhat jutut. Mutta kyllä olen tätäkin pystynyt lukemaan. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Haastattelujen perusteella Mielenterveys-lehden lukijat lukevat lehden kannesta kanteen. Yhtä lukuun ottamatta haastateltavat kokivat uudistuneen lehden selkeäksi kokonaisuudeksi, josta on vaivatonta löytää jutut. Vastaajista kaksi kehui sisällysluettelo selkeäksi. Kahdessa vastauksessa lehden kokonaisuutta kuvattiin selkeäksi. Eräs haastatelluista sanoi lehden olevan johdonmukainen ja linjakas. Eräs toinen vastaajista puolestaan kutsui lehteä kattavaksi kokonaisuudeksi. Lisäksi yhden lukijan huomion kiinnittivät otsikot.

6 Sisältö – lehden sielu

6.1 Aiheet ja jutut

Jotta lehti saavuttaisi lukijoita, on sen tarjottava lukijalle mielenkiintoisia tarinoita. Ne syntyvät tarkkaan pohdituista aiheista ja hyvin kirjoitetuista jutuista. Lukija haluaa hyötyä lehdestä. Lukija täytyy voittaa puolelleen, sillä tällä on varmasti lukuisia vaihtoehtoja modernissa yhteiskunnassa. Lukija ei tartu toista kertaa tylsään lehteen. (Rantanen 2007, 72)

Juttujen tekeminen alkaa ideoinnilla, jolla pyritään löytämään lehden linjaa sopivia aiheita. Ne ideat, jotka täyttävät lehden juttukriteerit ja läpäisevät seulan, vaativat aiheen rajaamista. Aihe ei ole kuitenkaan sama kuin idea.

Ideointivaiheessa on syytä käyttää toimittajan, valokuvaajan ja taittajan näkemyksiä, jotta lopputuloksesta tulisi mahdollisimman hyvä. Juttuideoita voi syntyä toimittajan pään sisällä, mutta myös muista lehdistä ja mediasta voi löytyä aiheita. Koko ympäröivä maailma on täynnä jalostamattomia ideoita. Hyvillä ideoilla on tietyt yleispätevät ominaisuutensa. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi tarpeellisuus, ajankohtaisuus ja yllättävyys.

Juttutyyppeihin tulee osua lehden konseptin raameihin. Juttujen tulee olla lehden arvojen ja tavoitteiden mukaisia sekä ennen kaikkea kiinnostaa lukijaa. Lehden aiheet valikoituvat sen juttu- ja lajityypin mukaan. Jokaiselle journalistille tulisi olla selvää, minkä tyyppisiä juttuja lehteen kootaan eli millainen on lehden linja. (Töyry ym. 2008, 64–68.)

Suuri osa Mielenterveys-lehden lukijoista työskentelee sosiaali- ja terveysalalla, joten juttujen tarpeellisuus ilmenee usein helposti. Lukija etsii lehdestä tietoa, kuten ammatillista sekä koulutuksiin ja tutkimuksiin liittyvää tietoa. Mielenterveys-lehti on mielenterveysalan erikoislehti, ja samat teemat toistuvat siinä eri muodossa numerosta toiseen. Juttujen näkökulmat ja aiheiden toistuvuus perustuvatkin tavan mukaisesti lehden konseptiin.

6.2 Lukijoiden suosikit

Tiedustelin lukijoilta, mistä he pitivät eniten lehdessä ja mistä vähiten. Jokainen haastatettava mainitsi ainakin yhden positiivisen asian lehden sisällöstä. Jotkut mainitsivat monta heitä miellyttävää seikkaa. Osa haastateltavista pystyi nimeämään suosikkipalstansa tarkasti. Osa taas mainitsi mieleisensä sisällön yleisemmällä tasolla.

Etenkin nämä lehtiartviot ovat hyviä. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Tykkään erityisesti alaan liittyvistä kirjallisuusarvioista. Sisältö on ehkä kaikkein tärkein. Ja sitten, mikä tuossa on hyvää, niin pääkirjoituksessa. Semmoinen ehkä vähän erilainen näkökulma löydetty. (Mies, 39, lähihoitaja)

Käytän työssä opiskelijoiden kanssa. Tykkään artikkeleiden laajuudesta, että nämä eivät ole liian pitkiä. Opiskelijatkin jaksavat lukea näitä. Artikkelit ovat olleet mielenkiintoisia ja ihan ajankohtaisia aiheita. Nehän ovat tärkeitä. Tietysti aina toivoo, että olisi mahdollisimman paljon mukana tutkimuksia. Ne ovat hyviä juttuja. Mitä on tutkittu ja mitä uusia, ajankohtaisia kirjoja on. On aika kivoja, kun täällä on tiivistelmiä, näitä faktoja ja yhteenvetoja. Minä olen ollut tyytyväinen. (Nainen, 49, opettaja)

Itse olen psykiatrian puolella töissä, niin se kiinnostaa ammatillisesti. Ja kyllä ihan henkilökohtaisestikin ala kiinnostaa. Se, että se käsittelee juttuja ja aiheita ja ihmisiä, jotka minua kiinnostavat ja joista on minulle hyötyä. Ihan se kokonaisuus. Mielihyvät ja mielipahat on kivoja. Ne ovat lyhyitä ja ytimekkäitä, asiapitoisia juttuja. Henkilöhaastattelut, jos on kiinnostava ihminen. Ei minulla oikeastaan aihealuetta, joka ei nappaisi. (Nainen, 28, sairaanhoitaja)

Joka lehdessä on aina jotain mielettömän hyvää, jonka saatan lukea useammankin kerran. Täällä on ollut kattavasti. Täällä on ollut nuoriso. Täällä on ollut ikäihmisistä. Mielestäni tämä on monipuolinen lehti. En tiedä, minkä nostaisin nyt yhtäkkiä esille, koska täällä on tosi paljon hyvää. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Muutamia hyviä artikkeleita. Ihan siistiä, että on aika paljon lyhyitä artikkeleita. Onhan siellä aika paljon pitkiäkin artikkeleita, mutta siinä on paljon asiaa ja semmoisia, että ne jaksaa kyllä lukea. Tutkittu juttu -palsta on ihan hyvä. (Mies, 28, yrittäjä)

Tykkään kaikesta. Kaikennäköistä diagnoosiinkin liittyvää, ja mitä on tehty. Siinä on sitä asiapitoista tietoa niin paljon, että se on hyvä. (Nainen, 58, perushoitaja)

Tiiviisti oli asiatietoa. Ja oli mielenkiintoisia aiheita. Itse kun psykiatrian puolella on sairaanhoitajana, niin on hyvin valittu aiheita, olivat ammatillisestikin kiinnostavia. Nuorten hoitoon liittyvää, masennusta, psykoottisuutta, jotka liittyvät lähelle omaa työtä. On omia selviytymisjuttuja, kokemuksia, ne ovat myös ihan hyviä. (Nainen, 45, sairaanhoitaja)

Tykkään eniten ammatti-ihmisten jutuista. Myös potilaiden jutut kiinnostavat. Ehkä ammattilaisena on kiva lukea kollegoiden ja sellaisten ihmisten juttuja, jotka tietävät, mistä ne puhuvat. Mutta kun koin itse uupumisen tässä välillä, niin on myös tietysti ollut ihan kiva lukea potilaana siitä, että miten muut ihmiset ovat selviytyneet tai kokeneet masennuksen ja jonkun muun. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Kirja-arviot ja tieteellinen tutkimustieto tuntuivat olevan erityisesti monen lukijan mieleen. Vastauksien perusteella moni etsii lehdestä ammattiin liittyvää tietoa. Muutamaa haastateltua miellytti artikkeleiden lyhyys. Opettajana työskentelevä oli tyytyväinen, että opiskelijatkin jaksavat lukea lyhyitä artikkeleita. Lisäksi nuorten asiat kiinnostivat, etenkin nuorempia haastateltavia. Palstoista nimeltä mainittiin mielenkiintoisiksi Tutkittu juttu, sekä Mielihyvät ja Mielipahat.

Yksi vastaajista kertoi lukevansa juttuja useampaankin kertaan. Hän kehui samalla lehteä monipuoliseksi ja kattavaksi julkaisuksi, jossa on paljon laadukasta sisältöä. Selviytymistarinat ovat Mielenterveys-lehden lukijoiden kestopuosikkeja (Salonen, K. 27.4.2010). Tällä kertaa ne mainittiin kahteen kertaan.

6.3 Lukijoilta vain vähän soraääniä

Kuten aiemmin jo mainitsin, lukijakyselyllä haluttiin saada myös kriittistä palautetta. Palautteen avulla toimitus tarkastelee lehden tasoa monesta eri näkökulmasta. Pelkkä positiivinen palaute ei välttämättä auta lehdentekijöitä parantamaan tuotettaan niin, että mahdollisimman moni lukija kokisi lehden tilaamisen ja lukemisen arvoiseksi.

Kysyin haastateltavilta, että mistä he eivät pidä lehden sisällössä. Pyysin heitä myös perustelemaan kantansa.

Minusta tämä on mitäänsanomattomampi nykyään. Tämä ei enää ole sama lehti kuin se aikaisempi. Sellaiset mielenkiintoiset, kiinnostavat, pohdiskelevat artikkelit puuttuvat. En tajua, miksi tämä on mennyt ylimalkaisemmaksi. Tämä on pinnallisempi ja ohuempi. Nämä aiheet ovat jo-

tenkin ylimalkaisia ja lyhyitä, vähän virkamiesmäistä tämä koko tatsi tähän lehden tekemiseen. Esimerkiksi viimeksi, kun kannessa oli Tuomas Enbuske, joka on oikein kiinnostava henkilö. Hänen kuvansa oli kannessa, ja sitten se juttu sisäsivuilla oli mitäänsanomaton. Oikein mietin siitä, että ahaa, no eipä ollut kovin kummallinen. Sitten oli Seela Sellastakin juttu, eikä hänelläkään ollut sen kummempaa sanottavaa siinä artikkelissa. Tuollaisten kuuluisuuksien harteilla ei kannata ratsastaa. Siinä ei kyllä palvella ollenkaan tätä asiaa, jos ei niillä ole sen parempaa, enemmän annettavaa kuin mitä niissä haastatteluissa on. Niitä voi lukea mistä tahansa muusta aikakauslehdestä tai naistenlehdestä. Ne eivät tuo mitään lisäarvoa tällaiseen lehteen. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Haastateltava kertoo olevansa pettynyt Tuomas Enbuskesta kertovaan juttuun, joka ei lunastanut kannessa annettua lupausta.

Nuorten asioita voisi enemmän. Ei ole ihan hirveästi nuorille suunnattua. Ehkä nuoremasta kulumasta voisi ajatella. (Mies, 28, yrittäjä)

Tässä on Seela Sellan juttu. En halua, että näistä tulee julkisjuttuja. Mielestäni voisi ihan hyvin olla tavallisia ihmisiä. Varmaan joillekin ihmisille on tärkeää tietää, että julkiksetkin sairastaa ja että hyvin menestyvillä ihmisillä menee huonosti, mutta minä en oikeastaan sellaista kaipaa. Ilta-päivälehdet ovat täynnä lööppejä, niin ei tällaiseen lehteen sellaisia välttämättä tarvitse. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Haastateltavista seitsemän mielestä lehden sisällössä ei ole mitään, mistä he eivät pitäisi. Lopuilla kolmella vastaajalla oli kriittistäkin sanottavaa sisällöstä. Kaksi vastaajista oli tyytymättömiä siihen, että uudistettuun lehteen on sisällytetty julkisuuden henkilöitä. Tämä on mielenkiintoinen seikka, sillä julkisuuden henkilöiden mukaan ottaminen oli myönnytys, jota toimituksessa emmittiin pitkään. (Salonen, K. 27.4.2010.)

6.4 Journalismi pyrkii kriittisyyteen

Yhteiskunnan ja maailman tapahtumien kriittinen tarkastelu, kuvaaminen, selittäminen arviointi ovat journalismin keskeisiä tehtäviä. Journalismi pyrkii olemaan sananvapauden ja julkisen keskustelun airut. (Kuutti 2006, 73.)

Journalismin tehtävä on myös etsiä ja välittää totuudenmukaista sekä olennaista tietoa kansalaisille. Journalismi tuottaa toisinaan yleisölle täysin uutta tietoa. Se pyrkii olemaan itsenäistä ja riippumatonta, jotta kuva objektiivisuuteen pyrkivästä ja luotettavasta joukkoviestimestä toteutuisi mahdollisimman hyvin.

Journalismi on yleensä ajankohtaista ja faktapohjaista. Faktan ja fiktion välinen rajanveto on toisinaan kuitenkin hankalaa, sillä eräät juttutyypit, kuten kolumnit ja pakinat, lasketaan myös journalismiksi (Kunelius 2009, 21–23). Tosin lehdet erottavat subjektiivisen ja objektiivisen aineiston toisistaan sijoittamalla ne omille osastoilleen tai palstoilleen. (Huovila 2004, 46.)

Toimittajan tehtävä on pyrkiä välittämään vastaanottajalleen niin puolueetonta tietoa kuin mahdollista. Toimittajan kannalta tämä merkitsee sitä, että hän suhtautuu kriittisesti käsittelemisi asioihin. Kriittisyys on ennen kaikkea valintaa, sillä toimittajat pyrkivät kertomaan kertomisen arvoisista asioista. (Huovila 2004, 43–45.)

Toimitukset joutuvat tekemään sisällöllisiä valintoja. Aiheita, ideoita ja näkökulmia pitää rajata. Kaikki tämä muokkaa lehden ”sielua”. Lehti aiheuttaa väkisinkin lukijakunnassaan tuntemuksia, vaikka sen itsetarkoituksellinen pyrkimys ei olisikaan tunteisiin vetoaminen.

Tekstille etsitään sopivia esitystapoja riippuen siitä, millainen aihe ja millainen juttutyyppi on kyseessä. Vaikka tyylilajiltaan Mielenterveys-lehti pyrkii olemaan informatiivinen erikoislehti, on siinä variaatiota sekä esitystavoissa että tyylilajeissa. Tekniset seikat valikoituvat tyylin perusteella: esimerkiksi Mielenterveys-lehdessä reportaasin tekninen lähestymistapa on toisenlainen kuin asiantuntijajutun. (Rantanen 2007, 191–197.)

Aikakauslehtijournalismi ei pyri subjektiivisuuteen samalla tavalla kuin uutisjournalismi. Aikakauslehdissä toimittajan näkemystä ei ole pyritty häivyttämään kuten uutislehdissä, vaan kirjoittaja jopa tuo teksteissään selvästi esiin käsityksensä maailman kokonaisuudesta. Kantansa avoimesti paljastava aikakauslehtiteksti on uskottavampi kuin neutraaliuteen pyrkivä. Lukijan ei tarvitse myöteillä lehden vakaumusta. Päinvastoin, hän voi olla eri mieltä asioista, mutta silti nauttia lehden sisällöstä; yhteiskunnassa voi vaikuttaa samanaikaisesti monet eri totuudet. (Töyry ym. 2008, 69.)

Lehti heijastelee paitsi tekijöidensä, mutta myös lukijoidensa arvoja. Lehden edustama arvomaailma pois sulkee usein tiettyjä vaihtoehtoja. Esimerkiksi autolehti ei suhtaudu kriittisesti autoiluun (Rantanen 2007, 198). Tästä johdetun analogian mukaan mielen-terveyden erikoislehti ei suhtaudu myönteisesti psykiatrian määrärahojen leikkaamisen. Journalismi myös kääntää eri alojen asiantuntijoiden kieltä ja tietoa arkikielelle. (Kunelius 2009, 202.)

Kaikki edellä mainitut seikat niveltyvät tämän luvun teemaan eli kriittisyyteen. Aiemmassa kolmessa lukijatutkimuksessa on käynyt ilmi, että lukijat ovat kaivanneet Mielen-terveys-lehdelta suurempaa kriittisyyttä. Lukijoiden mielestä lehden pitäisi arvostella kriittisemmin pieleen mennyttä arvomaailmaa. Tähän on nyt kiinnitetty toimituksessa entistä enemmän huomiota (Salonen, K. 27.4.2010). Yhtenä kohtana tutkielmassani olikin selvittää, kuinka hyvin lehti on onnistunut saamaan journalismiinsa kriittisempää otetta.

Lehti ei ole mielestäni tarpeeksi kriittinen. Minulla ei jää tästä oikein mitään mieleen. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Ei ole mielestäni kriittinen. Se on ihan hyvä. (Mies, 28, yrittäjä)

Ehdottomasti on. Mitä nyt muistan, että mitä olen tästä näitä juttuja lukenut, niin kyllä niissä ihan kriittisesti asioihin suhtaudutaan. Ettei se ole sellaista vaan, että kirjoitetaan sen takia, kun pitää kirjoittaa, vaan siinä on aina joku pointti siinä kirjoituksessa. Miksi kirjoitetaan, että ei turhaa lätinää lainkaan. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Ei toistella tiettyä. Isompia päivälehtiä, jotka on tietyn firman, on oikeastaan ihan sama, minkä niistä lukee. Niissä on suurin piirtein samasta näkökulmasta käsitelty. (Mies, 39, lähihoitaja)

Ei se ainakaan mikään Seiska päivää -tasoinen ole. (Nainen, 28, sairaanhoitaja)

Rohkeutta tuoda esille asioita, jotka ovat vaikeita. Kyseenalaistaa. ”Oikeus elää ja velvollisuus elää”, tällaisia juttuja, jotka helposti on sellaisia aiheita, joista ihmisten on vaikea puhua tai uskaltaa sanoa ääneen, että on eri mieltä. (Nainen, 49, opettaja)

Kriittisyyttäkin on vähän havaittavissa. Luulen, että erittäin hyvä, että on lehti jossa on jonkin sortin kriittisyyttä. Ja mietitään sitten, että jos on joku tapa hoitaa jossain Italiassa, niin onko se

meille sopiva. Arvostan, että siinä on sellaista kriittisyyttä. Ettei mennä valtiovallan ja joka tuutin mielipiteiden mukaan. (Nainen, 58, perushoitaja)

Ehkä enemmän neutraali. Tällaisessa pitää vähän ollakin. Se kriittisyys tulee sitten lukijalta, jos se tulee. Täällä on tullut ihan tarpeeksi erilaisia mielipiteitä ja kantoja asioista. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Ainoastaan kahden haastatteleman lukijan mielestä Mielenterveys-lehti ei ole kriittinen. Toisen vastanneen mielestä kritiikittömyys oli positiivinen asia, ja toisen mielestä taas negatiivinen. Vastanneista seitsemän oli sitä mieltä, että lehti on riittävän kriittinen journalismissaan. Edellä mainittu kutsui lehteä ylimalkaiseksi, josta ei jää lukijalle mitään käteen. Jälkimmäisen kommenttiin saattoi vaikuttaa se, miten vastaaja ymmärsi käsitteen ”kriittinen”. Nähdäkseni hänen tulkinnassaan kriittisyys näyttäytyi kielteisenä määritteenä lehden tavoitteista puhuttaessa.

Ne, joiden mielestä kriittisyys toteutui Mielenterveys-lehdessä, näkivät kriittisyyden olevan rohkeutta käsitellä vaikeita asioita. Kriittisyys nähtiin myös konsensuksen kyseenalaistamisena.

Yksi haastateltavista piti lehteä neutraalina. Hänen mielestään kriittisyys on pikemmin lukijan, eikä lehden tehtävä. Lehti tarjoaa ainoastaan erilaisia näkökulmia, joihin kukin suhtautukoon oman mielensä mukaan.

6.5 Mielenterveys-lehti erottuu edukseen

Suomessa on lukuisia terveydenhoito- ja sosiaalialan sekä ammattiliitto- ja potilaslehtiä. Tarkoitukseni oli tiedustella Mielenterveys-lehden lukijoilta, miten he näkivät lehden eroavan muista saman lajityypin edustajista. Mainitsin haastattelukysymyksessäni joitakin esimerkkejä samantyyppisistä aikakauslehdistä.

Mainitsemani aikakauslehdet:

- Hyvä Terveys (yleinen terveystelehti)
- Voi hyvin (fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin erikoislehti)
- Sairaanhoidaja (Sairaanhoidajaliiton ammattilehti)
- Käsikädessä (Mielenterveyden keskusliiton erikoislehti)
- Tehy-lehti (terveydenhuoltoalan jäsenlehti)

Suurin osa haastatelluista mainitsi lukevansa ainakin yhtä Mielenterveys-lehden ”lajitoveria”. Haastatteluissa mainittiin kaikki edellä mainitut julkaisut. Lisäksi haastateltavat mainitsivat itse muita samaan kategoriaan viittaavia lehtiä.

Haastateltavien mainitsemat aikakauslehdet:

- Mielenterveyshoitaja (Suomen mielenterveyshoitotoalan liiton ammattilehti)
- Psykologi (Suomen psykologiliiton ammattilehti)
- Revanssi (Mielenterveyden keskusliiton jäsenlehti)
- Kotilääkäri (terveyden ja hyvinvoinnin erikoislehti)
- Motiivi (Julkisten ja hyvinvointialojen liiton ammattilehti)
- Lapsen maailma (Lastensuojelun keskusliiton erikoislehti)

Lisäksi haastatteluissa mainittiin Tuki-lehti, josta en sen tarkempia julkaisijatietoja onnistunut löytämään.

En kiinnitä tulkinnoissani huomiota lehtien levikin kokoon, vaan keskityn enemmän lehtien sisältöön. Mielenterveys-lehti voidaan luokitella pienilevikkisiin aikakauslehtiin hieman yli 4 000 lehden levikillään. Vertailun vuoksi, esimerkiksi Käsikädessä-lehden levikki oli 10 423 vuonna 2008. Voi hyvin-lehden levikki vuonna 2009 oli 43 773. Revanssin levikki samana vuonna oli 14 655. (Levikintarkistus, 2008 & 2009.)

Haastateltavien kommenteissa mainittiin muun muassa seuraavia havaintoja. Vastaajista kolme kertoi, ettei lue lainkaan samantyyppisiä lehtiä.

Tykkään Mielenterveys-lehdestä enemmän, koska tässä ei ole mitään turhaa. Tässä on mainoksia, ja yleensä ne ovat jotain kirjamainoksia tai jotain asiaan liittyvää. Hyvä terveys -lehdessäkin ja Voi hyvin -lehdessä on paljonkin sellaista. Siellä on mainoksia. Kyllä minä ymmärrän. Siitä saadaan tuloja, mutta siinä pakkaa vähän se asia hukkumaan. Tähän se ei huku. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Eroaa ainakin siinä, että koko lehti pitää sisällään juuri minua kiinnostavia juttuja. Esim. jossain Sairaanhoidaja- ja/tai Tehy-lehdessä on paljon sellaista, joka ei minua niin kosketa ammatillisesti. Voi olla jostain kirurgiasta, jotka ei ole juuri minun juttu, mutta Mielenterveys-lehdessä on kaikki minulle suunnattua. (Nainen, 28, sairaanhoitaja)

Mielenterveys-lehti ei ole niin tieteellinen kuin Psykologi-lehti. Tämä pyrkii enemmän sanomaan asioita ihan tavallisen ihmisen näkökulmasta. Psykologi-lehti on enemmän alan ihmisille. (Nainen, 49, opettaja)

Minulle tulee Käsikädessä-lehti. Sanotaanko näin, että se on asiapitoinen ja tosi hyvä lehti, mutta se on aavistuksen verran toiselta kantilta. Se on enemmän vaivaisen kannalta. Siinä on enemmän arkipäiväisyyttä, ehkä. Tykkään molemmista lehdistä. Mielenterveys-lehti on Suomen Kuvalehti ja Käsikädessä on Seura tai Apu, ilman niitä julkisjuoruja. Se on sellainen vähäinen ero. Mielenterveys-lehti on asiapitoisempi. (Nainen, 58, perushoitaja)

Mielenterveys-lehti on ehkä enemmän alan ihmisille. Hyvä terveys ja Kotilääkäri on ehkä niille, jotka ovat terveydestä kiinnostuneita, tavallisille kansalaisillekin. (Nainen, 45, sairaanhoitaja)

Luen aika paljon tämäntyyppisiä lehtiä. Ei eroa hirveästi, aika samankaltaisia kaikki. Mielenterveys-lehdessä ei ole liiton asioita selitettynä, mikä on ihan hyvä. Enemmän tämä on kuitenkin painottunut ihmis- ja ammattijuttuihin. Ettei ole sitä muuta söperryttä joukossa. On siinäkin lapsista, aikuisista ja vanhuksista, niin kuin monissa näissä muissakin lehdissä. Jokainen lehti kertoo omalla tavallaan niin kuin ne jutut menevät. Kyllä niistä jokaisesta löytää samanlaisia juttuja, mutta niinhän ne kaikki hoitoalan lehdet ovat sellaisia. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Palautteesta nousi esiin eroavaisuuksia suhteessa muihin saman genren lehtiin. Yksi haastateltavista koki hyvänä asiana sen, että Mielenterveys-lehdessä ei ole juurikaan mainoksia. Harvat lehdessä olevat mainokset ovat mielenterveysalan koulutukseen ja kirjallisuuteen liittyviä ilmoituksia. Haastatellun mukaan mainosten vähäisyys nostaa tärkeät asiat esille.

Muissa alan lehdissä journalistinen sisältö hukkuu mainosten sekaan. Toinen vastaaja oli samoilla linjoilla. Hänen mielestään on myönteistä, ettei Mielenterveys-lehdessä ole mukana ammattiliiton asioita ja muuta järjestölehdille tyypillistä sisältöä, vaan se keskittyy yleisaikakauslehdelle ominaisiin asioihin.

Eräs haastateltava kehuu Mielenterveys-lehteä lehteä siitä, että siinä on kaikki jutut häntä varten. Hänen mukaansa esimerkiksi Sairaanhoitaja-lehdessä ja Tehy-lehdessä on paljon asiaa, joka ei kiinnosta häntä ammatillisesti. Yksi haastatelluista oli sitä mieltä, että Mielenterveys-lehti on suunnattu sisältönsä puolesta kaikille, eikä ainoastaan mielenterveysalasta kiinnostuneille. Toinen haastateltava taas oli päinvastaista mieltä: hänen kertoi Mielenterveys-lehden olevan enemmän alan ihmisille kuin jotkut samantyyppiset julkaisut.

Yksi haastateltava vertasi Mielenterveys-lehteä kilpailijaansa Käsikädessä-lehteen. Molempia lehtiä tilaava vastaaja kiteytti asian niin, että edellä mainittu lehti on Suomen Kuvalehti ja jälkimmäinen Seura tai Apu vailla viihdejuoruja. Hän viittasi Suomen Kuvalehti -vertauksella Mielenterveys-lehden suurempaan informatiivisuuteen. Haastateltavan mielestä Käsikädessä on enemmän potilaslehti kuin kilpailijansa.

7 Lukijapalaute – terveisiä toimitukselle

7.1 Risuja, ruusuja ja juttuideoita

Pureudun tässä luvussa ainoastaan lukijapalautteeseen. Toimituksen sisäinen palaute vaatisi oman lukunsa, johon minulla ei ole tämän työn puitteissa mahdollisuuksia.

Positiivinen palaute kielii siitä, että jotain on tehty oikein. Negatiivinen palaute taas tarjoaa toimitukselle työkalun lehden kehittämiseen. Lehti on tuskin koskaan lopputulokseltaan täydellinen, vaan on parannettavan varaa. Näin ollen lehden toimitus ei saa vajota liialliseen itsetyytyväisyyteen. (Rantanen 2007, 213)

Se, mistä en ole tykännyt, materiaalista, paperista. Jotenkin tämä materiaali ei ole kiva kädessä. Edellinen oli miellyttävämpi kädessä. (Nainen, 49, opettaja)

Paperi tuntuu ihan miellyttävältä, kun se ei ole mikään kiiltopaperi. (Nainen, 62, opettaja)

Yksi, mistä tykkään, niin tässä ei ole niitä kiiltäviä kansia. En tiedä, onko tämä tehty jotain uusiopaperista tai materiaalista tai jostain, mutta tämä on kiva, tällainen vähän karhea tai mattapintainen. (Nainen, 51, vapaa-ajanohjaaja)

Tykkään enemmän tästä materiaalista kuin siinä vanhassa. Onko tämä nyt kierrätyspaperia vai ei, minua miellyttää. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Haastatellut antoivat sekä myönteistä että kielteistä palautetta Mielenterveys-lehden toimitukselle. Lukijat saattoivat olla muuten täysin tyytyväisiä lehteen kokonaisuutena, mutta jokin osa-alue saattoi vaivata heitä.

Esimerkiksi haastateltavista oli muuten tyytyväinen lehteen, mutta lehden paperi ei miellyttänyt häntä, vaan vanhan lehden materiaali tuntui hänen mielestään kädessä paremmalta. Haastateltavista kolmen mielestä taas uudistuneen lehden paperinvalinta oli onnistunut. Aikakauslehden olisikin aina hyvä muistaa paperinvalinnan osuus, kun lehteä uudistetaan. Lukija tekee omat päätelmänsä paperista vertaamalla käsityksiään ai-

empiin kokemuksiin. Tuntoaistilla on suuri rooli lehdestä muodostuvan mielikuvan kannalta. (Rantanen 2007, 186–187.)

Kaikkiaan kuuden mielestä ainakin yhdessä lehden osa-alueessa oli kehittämisen varaa.

Jos nyt suoraan sanoo, niin tämä lehti on huonontunut. Mielenkiintoisempia juttuja oli siinä aikaisemmassa. Vähän tällainen kuivahko. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Minusta tämä on hyvä lehti, jota voisi joskus tarjota esim. terveystiedon opettajille, ihan vaan mainosjuttuja, että tulisi tietoon tämä lehti. Jostain artikkelista puuttui kirjoittaja, ei edes nimikirjaimia. (Nainen, 62, opettaja)

Yhden haastateltavan kehittämisen varaa oli lähes kaikessa. Toinen tarkkasilmäinen lukija taas oli huomannut pientä epätarkkuutta toimitustyössä: toimittajan nimi oli uupunut jutun perästä.

Jotkut haastateltavat lähettivät terveisissään toimitukselle sisällöllisiä ideoita.

Kannattaisi vähän miettiä, että mitä siitä vanhasta lehdestä kannattaisi säilyttää. Toisin sanoen, syventymistä ja vähän pitempiä juttuja. Mieluummin sellaisia ihmisiä, joilla on oikeasti jotakin mielenterveysongelmia. Selviytymistarinoita, että miten he ovat pärjänneet ja minkälaisia esteitä voittaneet ja mitä heitä kohtaan ennakkoluuloja ollut. Tai sitten joku teema. Esimerkiksi, että miten suurten ikäluokkien kasvatuskulttuuri. Se, että miten on vaiettu asioista, niin mitä ne on aikaansaanut, sanotaan nyt minun ikäluokkani ja nuorempienkin kohdalla. (Nainen, 66, eläkeläinen)

Toiveena on aina, että olisi kattavasti koko ihmisen elämänsä näkyvissä. Säilyttää monipuoliset teemat. On tosiaan hauska idea, että on jatkumo lehtien välillä. Joku teema, jota käsiteltäisiin. Yksi teema, jota käsiteltäisiin näissä lehdissä eri näkökulmasta. Olisiko se sitten vaikka eri alojen asiantuntijoiden näkökulma samasta teemasta. Se herättää aina mielenkiintoa, että ”ai niin nyt onkin kiva, että mikä olikaan viimeksi, ja että mitä nyt sanotaan tässä lehdessä.” (Nainen, 49, opettaja)

Yksi lukija toivoi syvällisempiä ja pidempiä artikkeleita. Lisäksi hänen mielestä lehdessä pitäisi olla mielenterveysongelmista selviytyneiden tarinoita. Hän haluaisi lehteen myös teeman, joka käsittelee suurten ikäluokkien kasvatuskulttuuria. Toinen haastateltava kaipasi teemaa, joka muodostaisi jatkumon lehden numeroiden välille.

Tämä on kivan kokoinen, ja kun tämä on vähän pienempi kuin normaalit aikakauslehdet. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Kahdessa kommentissa keuhuttiin lehden fyysistä mittaa eli formaattia. Yleisin aikakauslehtiformaatti on noin A4-koko. (Töyry ym. 2008, 45) Mielenterveyslehti on kooltaan hieman pienempi kuin A4.

Vanha lehti oli ulkoiselta olemukseltaan kivempi, mutta se ei ole mitään kauhean tärkeä, koska sisältö on kuitenkin ihan täyttä asiaa. Minä olen ainakin ollut tyytyväinen. Ei ole tullut mieleen peruuttaa tilausta. (Nainen, 28, sairaanhoitaja)

Yhden mielestä vanha lehti oli ulkoasultaan tyydyttävämpi, mutta se ei estänyt häntä kehumasta uudistuneen lehden sisältöä.

Ei tässä viimeisimmässä numerossa ollut yhtään mitään, mistä en olisi pitänyt. Se, mistä annan risuja, niin kansille voisi tehdä jotakin. Ihan oikeasti, se henkilön juttu, joka halutaan nostaa esille, olisi pienempänä kuvana jossakin, mutta ei välttämättä nyt koko kannen kokoista. (Nainen, 51, vapaa-ajan ohjaaja)

Jotkut kommentit koskivat lehteä yleisellä tasolla. Tästä hyvänä esimerkkinä kommentti, jonka mukaan viimeisin lehden numero oli täydellinen. Ulkoasussa oli ainoastaan tämän haastattelun mielestä huomauttamisen arvoista.

Makee homma, että tuollaista lehteä tehdään, ja tuollaisista asioista kirjoitetaan. Tuollaiselle on varmasti tarvetta. (Mies, 28, yrittäjä)

En näe, että linjaa pitäisi olla hirveästi muuttamassa. Ulkoasumuutos oli muutos parempaan suuntaan. Se vähän erottuu monista muista lehdistä sillä ulkoasullaan ja kuvituksellaan. Kun sen ottaa käteen, niin tietää, että tämä ei nyt ole Pirkka-lehti. (Mies, 39, lähihoitaja)

En tiedä, onko siellä mitään mistä en pitäisi. Ne on kaikki ollut hyviä. Olen saanut paljon. Mistä syystä olen lähtenyt tällaista lehteä hakemaan on, toisaalta tietenkin ammatillistakin kiinnostusta on, mutta kun on kotona perhepiirissä on vaikea psykiatrinen sairaus, niin totta kai sitä lähtee siitä pohjalta hakemaan kaiken näköistä tietoa. Osittain tietysti työnkin puolesta siinä on purettu esille sellaista, mistä on hyötyä. On paljon sellaista, mitä olen ennen tiennyt ja sitten on saanut tavallaan vahvistusta näille omille tiedoilleen. Omaisena siellä on tietysti sellainen toisenlainen näkemys, mikä on hyvä välillä. Se ei ole sitten sellaista ”musta tuntuu” -tietoa. Jatkakaa vaan samaan malliin! (Nainen, 59, perushoitaja)

Ei ole pistänyt mieleen mitään, mistä en tykkäisi. On hyvä, kun on koulutuksia, psykoterapiakoulutuksia ja sitten se, että opiskelijat saavat lehden puoleen hintaan. Ammattikirjoista, että siinä aina esitellään, kun on tullut uusia, niin se on hyvä juttu siinä lehdessä. (Nainen, 45, sairaanhoitaja)

Minun täytyy sanoa, että on ollut minun lehti. Mutta tosiaan en ainakaan halua, että hirveästi työnnetään julkiksia. (Nainen, 40, lähihoitaja)

Kaikkiaan kymmenestä haastateltavasta neljän mielestä lehdessä ei ollut mitään moitittavan arvoista, vaan he olivat täysin tyytyväisiä lehteen. Ammatillinen kiinnostus yhdisti ainakin kahta lukijaa. Yksi lukija oli huomioinut ilmoitukset koulutuksista sekä alennettun opiskelijahinnan.

8 Pohdinta

8.1 Tulosten yhteenveto

Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin: Miten Mielenterveys-lehden lukijat suhtautuivat lehteen? Kuinka hyvin lehtikonseptin uudistaminen on onnistunut? Lehti on saanut edellisissä lukijatutkimuksissa hyvät arvosanat, mutta joitain puutteitakin on ilmennyt. Sitten näihin puutteisiin on pyritty vastaamaan erilaisilla parannuksilla. Toivon, että tutkimukseni tuottama tieto auttaa Mielenterveys-lehteä kehittämään julkaisuaan niin, että se vastaisi entistä paremmin lukijoiden tarpeita.

Täydellistä aikakauslehteä ei ole olemassakaan, mutta lehdentekijöiden tulee siitä huolimatta pyrkiä parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Lukijapalaute on toimitukselle tärkeä osa kehittämisprosessia, sillä lukijoille lehteä lopulta tehdään. Heitä on syytä kuunnella, mikäli lehti mieli jatkaa toimintaansa elinvoimaisena. Tutkimukseen osallistuneet lukijat olivat kestotilaajia, joilla oli lukukokemusta lehdestä vähintään kohtalaisesti. Vastaajat olivat tilanneet jo vanhanmallista lehteä, joten heillä oli jonkinlaista vertailupohjaa uuden ja vanhan lehden välillä.

Vuosien 2001, 2004, 2008 ja 2010 lukijatutkimuksista kävi ilmi, että Mielenterveys-lehden lukijakunta koostuu monilta osin sen mallilukijan mukaisista henkilöistä. Esimerkiksi suurin osa haastatelluista työskenteli sosiaali- ja terveysalalla. Lukijakunta oli lisäksi erittäin naisvoittainen: naisia on ollut kaikkein kolmen lukijatutkimusten perusteella 80 prosenttia vastaajista. Mielenterveys-lehti on siis onnistunut kohdistamaan lehtensä oikealle viiteryhmälle. Lukijatutkimukseeni haastattelemiani henkilöitä voidaan pitää relevantteina vastaamaan tutkimukseen, sillä he ovat kaikki tilanneet lehteä vähintään kaksi vuotta. He ovat täten seuranneet sekä vanhan että uuden Mielenterveys-lehden elinkaarta.

Haasteltavistani yksikään ei täysin vastannut Mielenterveys-lehden mallilukijaa. Ainoastaan yksi vastanneista naisista oli 40-vuotias eli melko lähellä mallilukijan ikää, joka on 35 vuotta. Muuten haastateltavani olivat verrattain iäkkäitä tai nuoria. Sen sijaan naisten

määrä, ammatti ja koulutus noudattelivat hyvin mallilukijaa, joka on korkeakoulutettu nainen ja työskentelee kuntasektorilla.

Lehtiuudistuksen voidaan katsoa onnistuneen monessakin mielessä. Mielenterveys-lehti sai enimmäkseen kiitosta lukijoiltaan. Moni haastateltavista koki lehden tärkeäksi tietokanavaksi ammatillisessa katsannossa. Myös henkilökohtaisella tasolla lehti kosketti monia. Uudistuksen lopputulosta voidaan pitää hyvänä, sillä kymmenestä haastateltavasta ainoastaan yksi haastatelluista oli lähes täysin tyytymätön uudistuneeseen lehteen ja ilmoitti aikeestaan peruuttaa tilauksensa.

Mielenterveys-lehden ulkoasu sai pääasiassa hyvät arviot lukijoiltaan. Ensinnäkin lehden tärkein sivu, kansi keräsi enimmäkseen myönteistä palautetta. Jotain moitteitakin se sai osakseen, mutta suurin osa haastatelluista piti sitä onnistuneena. Kansi nähtiin sopivana tällaiseen julkaisuun. Uuden kannen arvioineet Taideteollisen korkeakoulun opiskelijat olivat kuvailleet vanhan lehden kantta kylmäksi, joka ei lähestynyt tai puhutellut lukijoita. (Salonen, K. 27.4.2010.)

Uutta kantta taas kuvattiin lämpimäksi ja rauhalliseksi. Vaikka kansi ei herättänytkaan kovin intohimoisia tunteita puoleen tai toiseen, voidaan sen katsoa onnistuneen tehtävässään. Mielenterveys-lehden kannella ei pyritäkään erityisesti huomiohakuisuuteen, vaan sillä halutaan välittää asiallinen viesti lehden sisällöstä. Lehti ei kilpaile irtotumeromarkkinoilla, joten sen ei tarvitsekaan pompata lehtihyllystä katsojan silmään. Kansi pyrkii kaikessa yksinkertaisuudessaan olemaan harmoniassa lehden ulkoasulinjan kanssa.

Kansitekstit näyttelevät melko pientä roolia Mielenterveys-lehden kannessa, sillä vain kaksi haastateltavista kiinnitti huomiota koko asiaan. Loput haastateltavista eivät maininneet kansitekstejä lainkaan. Kansitekstien kohdalla voisi ajatella nykyistä räväkämpää lähestymistapaa, sillä kuten jo kansitekstejä käsittelevässä luvussa totesin, yhteisölehdillä olisi varaa tehdä rohkeampia ratkaisuja kansiteksteissään. (Rantanen 2007, 88.)

Lehden värimaailma ei kerännyt kielteisiä kommentteja lainkaan. Värien käyttöä voidaan käsitykseni mukaan pitää maltillisena. Värit sopivat lehteen ja toteuttavat niille tarkoitettua tehtäväänsä. Lehti on sikäli onnistunut tavoitteessaan varsin hyvin, sillä se halusi uudistuksen myötä vaalia lehden konseptiin sopivaa värimaailmaa.

Mielenterveys voidaan ymmärtää asiaksi, jota käsitellessä on asianmukaista hyödyntää inhimillisyyttä korostavia värejä. Tästä syystä lehdessä ei käytetä räikeitä ja kirkkaita värejä. Lukijat kehuivat Mielenterveys-lehden värejä maanläheisiksi ja rauhoittaviksi. Lehden valitsema värimaailma on siis tältä osalta varsin onnistunut, sillä lukijat yhdistivät lehden värit sen vaalimaan arvomaailmaan. Mielenterveys-lehti on eräänlainen turvasatama, joka tarjoaa rauhoittavaa vaikutusta.

Mielenterveys-lehdessä on kuvia verraten vähän. Vastausten perusteella voi silti vetää johtopäätöksen, että ne ovat laadukkaita. Monet lukijat painottivat sisällön tärkeyttä tämän kaltaisessa julkaisussa. Asiapitoiseksi lehdeksi kuvia on riittävästi. Kenties kuvien vähäisyys voi olla valttikin nykyisillä lehtimarkkinoilla, jossa lehdet suorastaan kilpailevat visuaalisten elementtien määrällä. Vallitsevaa trendiä seuraa usein vastareaktio, joka tässä tapauksessa voisi olla jonkinlainen visuaalinen ähky.

Mielenterveys-lehti on kokonaisuutena mielekäs ja johdonmukainen lukupaketti. Enemmistö lukijoista lukee lehden kannesta kanteen. Tätä voidaan pitää melkoisena saavutuksena miltä tahansa lehdeltä. Lehden voidaan katsoa toteuttavan aikakauslehden ihannerakennetta onnistuneesti. Juttujen välinen dynamiikka toimii mallikkaasti. Lehti on löytänyt sisältöönsä kiitettävän dramaturgian, joka käsittää sopivassa suhteessa sekä lyhyitä että pitkiä artikkeleita. Lehden jännite toimii, ja jutut kantavat hyvin.

Mielenterveys-lehden sisältö sai myös hyvät arvosanat lukijoiltaan. Jutuissa ja niiden aiheissa on riittävästi imua. Lehdessä on vakiintuneita palstoja, joihin lukijat tarttuvat kerta toisensa jälkeen. Konseptioton osuus taas tuo lehteen yllätyksellisyyttä. Jokainen haastatelluista mainitsi ainakin yhden heitä miellyttävän palstan. Lehden voidaan täten katsoa olevan kykeneväinen tarjoamaan lukijoilleen mielenkiintoista luettavaa ker-

ta toisensa jälkeen. Kaiken kaikkiaan Mielenterveys-lehti on oiva esimerkki asiapitoisesta lehdestä, joka voi olla samaan aikaan vakava ja viihdyttävä.

Kuten aiemmista lukijatutkimuksista on käynyt ilmi, lukijoiden mielestä lehti ei ole ollut riittävän kriittinen journalismissaan (Mielenterveys-lehden lukijatutkimus 2001 & 2008). Aikakauslehdillä on valtaa, sillä niiden kautta julkiseen keskusteluun nousee myös päivänpolttavia asioita. Mielenterveys on yhteiskunnallisesti merkittävä asia, jonka esille tuominen edellyttää median panosta.

Yhteiskunnalliset päätökset eivät ota huomioon jokaisen yksilön erityistarpeita. Tästä syystä mielenterveyden erikoislehden odotetaan suhtautuvan ympäröivään maailmaan kriittisesti. Lehden odotetaan olevan heikomman puolella, eikä pelkästään toisintaa järjestelmän luomia raameja. Täten kriittisyyden vähäisyyttä voidaan pitää oleellisena puutteena.

Mielenterveys-lehden toimitus kiinnitti asiaan erityisesti huomiota uudistaessaan lehtikonseptia. Vaivannäkö kannatti, sillä lukuisista kommenteista näkyi tyytyväisyys lehden kriittiseen otteeseen. Lehti koettiin kanavaksi, jolla on merkitystä lukijoille sekä ammatillisella että henkilökohtaisella tasolla. Lukijoiden palautteen perusteella lehden tavoitteen kriittisyyden osalta voidaan katsoa toteutuneen.

Mielenterveys-lehti eroaa saman genren lehdistä monessakin suhteessa. Nämä poikkeavuudet suhteessa muihin saman lajityypin edustajiin nähtiin poikkeuksesta myönteisessä valossa. Mielenterveys-lehti on formaatiltaan standardikokoa hieman pienempi. Lehti ei sisällä juurikaan mainoksia, ja ne vähäisetkin ilmoitukset ovat lähinnä alaan liittyviä koulutus- ja kirjallisuusmainoksia. Asian voisi tulkita niin, että mainosten läpikulkemassa maailmassa ihmiset kaipaavat hetkiä, jolloin ei yritetä houkutella ostamaan tai kuluttamaan ”turhaan”.

Lehti sai myös pyyhkeitä. Yllättävän moni lukija suhtautui nuivasti siihen, että uudessa konseptissa julkisuuden henkilöitä nostettu mukaan Mielenterveys-lehteen. Nähdäkseni

informatiivisesta mielenterveyden erikoislehdestä ei etsitä loistoa ja kimallusta samalla tavoin kuin viihdelehdistä.

Lukijatutkimuksen perusteella ainoastaan yksi lukija oli täysin pettynyt lehtiudistukseen. Hän kertoi olevansa aikeissa peruuttaa tilauksen. Rantasen mukaan lukijalla on ensin odotus, jota seuraa joko pettymys tai odotuksen palkitseminen. Näin ollen lehden ei tulisi luvata lukijoille mitään, mitä se ei kykene toteuttamaan. Mikäli lehti toimii asettaa vääriä ennakko-odotuksia, se saattaa menettää lukijan, kuten tässä tapauksessa on käynyt. (Rantanen 2007, 21–22.)

8.2 Tutkimuksen yhteenveto

Tutkimuskysymykseni tuotti paljon hyödyllistä tietoa, mutta niistä paljastui myös tiettyjä puutteita. Olisin voinut jättää jotkut kysymykset pois ja keskittyä enemmän joihinkin osa-alueisiin. Näin tutkimuksestani olisi tullut kattavampi ja syvällisempi.

Lukijat ymmärsivät kysymykseni hyvin. Vastaukset kuitenkin jäivät toisinaan harmittavan lyhyiksi, vaikka monia kysymyksiäni seurasi jatkokysymys. Kysymykseni kuitenkin tuottivat tutkimusongelmaan nähden paljon käypää tietoa, joten katson sen olevan kohtuullisen validi.

Nähdäkseni tulosten toistettavuus on tutkimuksessani melko korkea. Sen luotettavuutta heikentää osaltaan se, että osa lukijoista vastasi kysymyksiini ulkomuistista. Näiden vastaajien kohdalla tulokset kuitenkin viittasivat siihen, että he tunsivat tutkimuksen kohteen kiitettävästi.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseni kokonaisluotettavuus on varsin korkea, sillä otanta edustaa Mielenterveys-lehden perusjoukkoa. Lisäksi mittaamisessa oli vähän satunnaisuutta. Kaikki vastaajat olivat tilanneet lehteä vähintään kaksi vuotta, joten ensikertalaisia ja satunnaislukijoita ei ollut mukana lainkaan. Uskoakseni tutkimuksen tulokset ovat yleistettävissä melko hyvin, sillä aineisto alkoi toistaa itseään tietyssä vaiheessa. Näin ollen otos oli riittävän suuri.

8.3 Kehitysehdotuksia toimitukselle

Mielenterveys-lehdessä ilmeni tutkimukseni perusteella vähäisiä puutteita. Kiinnitin huomioni muutamaankin kohtaan, joihin lehden toimitus voisi pureutua tarkemmin. Päälimmäisin asia, joka nousi mieleeni, oli uudistuksessa mukaan otettu kevyempi sisältö. Julkisuuden henkilöt tuntuivat ärsyttävän useampaa lukijaa. Mielenterveys-lehden olisi syytä pohtia, missä määrin julkisuuden henkilöitä kannattaa sisällyttää lehteen.

Julkisuuden henkilöiden läsnäolo ei tee Mielenterveys-lehdestä automaattisesti viihdejulkaisua, sillä lajityypiltään se on yleisaikakauslehden ja järjestölehden yhdistelmä. Viihteellinen sisältö on tässä mielessä perusteltu valinta. Kevyempi sisältö julkisuuden henkilöineen myy sisältöä, mikä taas on ehto lehden jatkuvuudelle.

Uskon, että julkisuuden henkilöitä voi hyödyntää asiapitoisessakin lehdessä, mikäli se tehdään hienovaraisesti. Haastateltavilla tulee olla lehden raameihin sopivaa sanottavaa. Mielenterveys-lehden lukijoita ei pintaraapaisu näytä kiinnostavan.

Toinen huomionarvoinen kohta on artikkelien syvyys ja laajuus. Päätoimittaja Kristina Salonen oli puun ja kuoren välissä tämän asian suhteen. Lehti halusi mennä lukijakeskeisempään suuntaan, mutta samaan aikaan se halusi säilyä asiantuntevana erikoislehtenä. Nämä kaksi tavoitetta saattavat olla toisensa poissulkevia tavoitteita. Toimituksen kannattaisikin miettiä, miten sovittaa yhteen faktapitoinen asiantuntijuus sekä lukijakeskeinen ytimekäs ilmaisu.

8.4 Mitä opinnäytetyöprosessista jäi käteen?

Opinnäytetyö on laaja kokoisuus, jonka tarkoitus on hyödyttää sekä opiskelijaa että toimeksiantajaa. Koen tuntevani kartoittamani aiheen huomattavasti paremmin kuin ennen opinnäytetyötäni. Tutustuminen aiheeseen vaati kuitenkin lukuisia työtunteja sekä epätoivon hetkiä.

Työ opetti tekijäänsä monessakin kohtaa. Toisinaan aliarvion työn määrän ja koko prosessi uhkasi kaatua päälleni. Opinnäytetyöprosessi harjaannutti ajanhallintaani. Työ oli

jaettava tasaisesti pitkälle ajalle, jotta se vastaisi tavoitettaan. Lähteiden etsiminen, haastatteluinen, analysointi ja kirjoittaminen olivat aikaa vievää puuhaa. Järjestelmällinen työskentely edellytti järkevää jaksottamista, jotta työstä tuli tarkoituksenmukainen kokonaisuus, tarina.

Työ oli melko haastava ja pitkäkestoinen. Työn saattaminen alusta loppuun kuitenkin kannatti: prosessi opetti minulle pitkäjänteisyyttä sekä kriittistä lähestymistapaa. Tästä kaikesta on epäilemättä hyötyä myös tulevaisuuden työelämässä.

Lähteet

Grönlund, M., Toivonen, T. E., Antikainen, H., Bäck, A., Harju, A., Sirkkunen, E. 2003. Aikakauslehdet ja uusi teknologia. Liikenne- ja viestintäministeriö. Helsinki.

Etelä-Suomen lääninhallitus. 2010. Yleistä lääninhallituksesta. Luettavissa: http://www.intermin.fi/lh/etela/ylein/home.nsf/pages/index_fin. Luettu: 15.9.2010.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.

Johnson, S. & Prijatel, P. 2007. The Magazine From Cover to Cover. Oxford University Press. New York.

Kotilainen, L. Parempi lehtijuttu. 2003. Inforviestintä Oy. Jyväskylä.

Kunelius, R. Viestinnän vallassa. 2009. WSOY. Helsinki.

Kuutti, H. Mediasanasto. 2006. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.

Levikintarkastus Oy. 2010. Levikkihaku. Luettavissa: <http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php>. Luettu: 17.6.2010.

Mielenterveys-lehden lukijatutkimus. 2001 & 2004. Inforviestintä Oy. Helsinki.

Mielenterveys-lehden lukijatutkimus. 2008. Rian Oy. Helsinki.

Mielenterveys-lehden sivukartta ja tyylikirja. 2009. Mielenterveys-lehti.

Mielenterveys-lehden tilauskanta. 2010. SMS-tuotanto Oy. Helsinki.

Nordenstreng, K. & Wiio, O. A. 2003. Suomen Mediamaisema. WSOY. Vantaa.

Rantanen, L. 2007. Mistä on hyvät lehdet tehty? Hill and Knowlton Finland Oy. Helsinki.

Salonen, Kristina. 2009. Mielenterveys-lehti. 4/2009. Pääkirjoitus.

Suomen Journalistiliitto. 2010. Tekstimainontaohjeet. Luettavissa:

http://www.journalistiliitto.fi/edunvalvonta/tyohtosopimukset/lehdisto/2_luku/.

Luettu: 28.8.2010.

Suomen Mielenterveysseuran mediakortti. 2010. SMS-tuotanto Oy. Helsinki. Luettavissa:

http://www.mielenterveysseura.fi/files/300/MEDIAKORTTI_2010_MIELENTERVEYS.PDF. Luettu 17.4.2010.

Suomen Mielenterveysseuran verkkosivut. 2010. Luettavissa:

<http://www.mielenterveysseura.fi/mielenterveysseura>. Luettu: 24.8.2010.

Sykäri, Sonja. 2006. Hulluja vai ei: minkälaisen kuvan Käsikädessä-lehti antaa mielen-terveyskuntoutujista. Haaga-Helia. Helsinki

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Keuruu.

Töyry, M., Rätty, P. & Kuisma, K. 2008. Editointi aikakauslehdessä. IADE Suomen taideyliopistojen koulutus- ja kehittämisinstituutti. Helsinki.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja Kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Keuruu.

Väliaverron, E. 2009. Journalismi murroksessa. 129–149. Gaudeamus Helsinki University Press. Helsinki.

Haastattelut:

Salonen, Kristina. 2010. Mielenterveys-lehti. Päätoimittaja. Sähköpostihaastattelu 1.4.2010.

Salonen, Kristina. 2010. Mielenterveys-lehti. Päätoimittaja. Haastattelu 27.4.2010.

Liitteet

Liite 1. Puhelinhaastattelulomake

Mielenterveys-lehden lukijatutkimus 2010

Hyvää päivää/iltaa, olen Haaga-Helia ammattikorkeakoulun opiskelija Janne Pantsu. Teen Mielenterveys-lehden toimeksiannosta lukijatutkimusta, jonka tarkoituksena on kartoittaa lukijoiden mielipiteitä uudistetusta lehdestä.

Luetteko Mielenterveys-lehteä? Jotta pystytte vastaamaan kysymyksiin, pyytäisin teitä ottamaan esille mahdollisimman tuoreen numeron.

Lukijoiden mielipiteet ovat lehdelle tärkeitä. Vastausten perusteella pystymme arvioimaan, kuinka hyvin lehti uudistus onnistui. Vastauksenne käsitellään täysin luottamuksellisesti. Haastattelu vie noin 10–15 minuuttia.

Vastanneiden kesken arvotaan 100 euron lahjakortti voittajan haluamaan kauppaketjuun. Jos haluatte osallistua myös arvontaan, pyydän teitä lopuksi antamaan yhteystietonne.

Haluaisin kiittää teitä jo etukäteen ajastanne!

TAUSTATIEDOT

Valitkaa sopiva vaihtoehto.

1. Sukupuoli? (ei kysytä)

- ☐ Nainen
- ☐ Mies

2. Mikä on ikänne?

3. Mikä on koulutuksenne ylimmän tutkinnon mukaan?

- ☐ Kansa-, keski-, perus-, ammattikoulu
- ☐ Lukio, ylioppilas
- ☐ Opisto-, ammattikorkeakoulu
- ☐ Korkeakoulu, yliopisto
- ☐ Jokin muu, mikä?

4. Mikä on ammattinne?

5. Mihin sektoriin työnantajanne kuuluu?

- ☐ Kunta
- ☐ Valtio
- ☐ Yksityinen
- ☐ Järjestö

6. Asuinpaikkanne?

VARSINAISET KYSYMYKSET

Pyytäisin teitä nyt käyttämään lehteä apuna seuraaviin kysymyksiin vastattaessa. Vastatkaa kysymyksiin omin sanoin.

ULKOASU

Kansi

1. Miten arvioisitte lehden kansikuvaa?
2. Millaisia ajatuksia kansi herättää? Miksi?

Värit ja kuvat

3. Kuinka hyvin värit vastaavat lehden linjaa?
4. Millaisia ajatuksia värit herättävät teissä lukijana?

Rakenne

5. Miten lehti toimii kokonaisuutena?
6. Kuinka vaivatonta on löytää jutut lehdestä?

SISÄLTÖ

Aiheet ja jutut

7. Mistä pidätte lehdessä erityisesti? Miksi?

8. Mistä ette pidä? Miksi?

9. Onko lehti mielestäsi kriittinen journalismissaan? Miten se ilmenee?

10. Mitä samantyyppisiä (esimerkiksi Hyvä Terveys, Voi Hyvin, Sairaanhoidaja, Käsi Kädessä, Tehy) lehtiä luette? Miten Mielenterveyslehti eroaa niistä?

11. Miten lukijan ääni kuuluu lehdessä?

12. Mitä terveisiä haluaisitte lähettää lehdelle?